

İzmir İli Halk Kütüphanesi Çalışanlarında Meslek Etiği Algısı ve Davranışları*

Professional Ethics Perception and Behavior of Public Library Employees in Izmir Province

Serenay ÇAKIRER

Yaşar Üniversitesi, serenaycakirer@gmail.com

Mehmet Ali AKKAYA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, mali7akkaya@gmail.com

Bilgi Yönetimi Dergisi

Cilt: 4 Sayı: 1 Yıl: 2021

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/by>

*Hakemli Makaleler
Araştırma Makalesi*

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 02.03. 2021

Kabul tarihi: 03.05. 2021

Yayınlanma tarihi: 30.06. 2021

Article Info

Date submitted: 02.03. 2021

Date accepted: 03.05. 2021

Date published: 30.06. 2021

Anahtar sözcükler

*Etik, Meslek Etiği, Halk
Kütüphanesi, Bilgi
Profesyoneli, İzmir*

Keywords

*Ethics, Professional Ethics,
Public Libraries,
Information Professional,
Izmir*

DOI numarası

10.33721/by.888889

ORCID

0000-0003-1988-1437 (1)

0000-0003-2496-7315 (2)

Öz

Kütüphaneler, bilgiye erişimde kullanıcı ile bilgi arasında köprü görevi üstlenmektedir. Bilginin derlenmesinde, düzenlenmesinde ve kullanıma sunulmasında önemli bir rol oynayan kütüphane çalışanlarının mesleğe karşı sorumluluklarını yazılı hale getiren mesleki etik ilkeler, tüm kütüphanelerde olduğu gibi, halk kütüphanelerinde de etkin bir role sahiptir. Daha çok toplumla iç içe hizmet veren ve kapıları herkese açık olan halk kütüphanesi çalışanları için mesleki etik ilkeler vazgeçilemez niteliktedir. Çalışma, Türkiye'deki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin mesleki etik algısını ve bu bağlamda mesleki etik ilkelerinin uygulanabilirlik durumunu İzmir ili örneği üzerinden saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, İzmir ilinde yer alan 38 il/ilçe halk kütüphanesinde hizmet veren kütüphane çalışanlarının mesleki etik farkındalığını ölçmeye yönelik sorular derlenmiş ve bu sorulara verilen yanıtlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Yönetici ve kütüphane çalışanlarından oluşan toplamda 166 kişilik evrende, görev tanımları nedeniyle kullanıcılarla doğrudan teması olan ve buna bağlı olarak etik ikilemler yaşamak durumunda kalan 110 personel, örneklem olarak seçilmiştir. Bu grup içerisinde 89 kişinin vermiş olduğu yanıtlar, SPSS istatistik yazılım programından yararlanılarak araştırmanın amacı odağında analiz edilmiştir. Anket çalışmasına katılan halk kütüphanesi çalışanlarının vermiş oldukları yanıtlar neticesinde, çalışanların mesleki etik ilkeler konusunda yeterli farkındalığa sahibi olmadıkları ve mesleki etik ikilem durumlarında 'doğru' olanı yapma yetkinliklerinin tam olmadığı tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak, çalışmanın evrenini oluşturan kütüphanecilerin, toplumun tamamına hizmet verme yükümlülüğü olan halk kütüphanesi işleyişinde mesleki etik duyarlılığını mesleki davranışlarına yeteri kadar yansımadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonunda, elde edilen bulgular ışığında mesleki etik ilkelerin, günümüzün değişen dinamikleri ve hizmet anlayışı doğrultusunda güncellenerek yeniden ve tüm paydaşları eksiksiz kucaklayacak şekilde revize edilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiş ve bu konuda bulgulardan yola çıkılarak önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

Libraries act as an important bridge between the user and information in accessing information. The professional ethical principles, which put the responsibilities of library staff to the profession, which play an important role in the collection, organization and use of information, have an active role in public libraries as well as in all libraries.

*Bu çalışma 2020 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Mehmet Ali AKKAYA danışmanlığında tamamlanan "Halk Kütüphanesi Çalışanlarında Meslek Etiği Algısı ve Davranışı: İzmir İli Örneği" başlıklı yüksek lisans tezine dayanarak hazırlanmıştır.

**Bu makalenin araştırma ve yayın süreci "Araştırma ve Yayın Etiğine" uygun şekilde yürütülmüştür.

Professional ethical principles are indispensable for public library employees, who mostly serve in the community and whose doors are open to everyone. This study, professional ethical perception of librarians who work in the public libraries in Turkey and in this context, it has been prepared in order to determine the applicability status of professional ethics principles through the example of İzmir province. For this purpose, the library employees working in 38 provincial/district public libraries in İzmir province were compiled and evaluated based on the answers given to these questions. The responses of 89 people, including managers and library staff, were analyzed in the focus of the research using the SPSS statistical software program. As a result of the responses given by the public library staff who participated in the survey, employees do not have enough awareness of professional ethical principles and their competence to do the "right" in situations of professional ethical dilemmas. At the end of the study, attention was drawn to the necessity of revising the professional ethical principles in line with today's changing dynamics and service understanding and them in a way to fully embrace all stakeholders and suggestions were made based on the findings.

1. Giriş

Erdemli ve ahlaklı olmak, iyi birey olmanın en temel gereklerinden biri olarak kabul edilir. Bunun yanı sıra, insanlara yön veren yazılı ve yazılı olmayan kurallar da bireyin davranışlarının şekillenmesinde etkileyici birer unsurdur. Farklı toplum ve aile yapılarına göre değişiklik gösterse de değer yargılarının ortaya konulması ve ölçülmesinde söz konusu kurallar belirleyici olmaktadır. Yazılı olmayan kuralların olduğu yerde insan davranışlarının en büyük yaptırımı olarak vicdan kabul edilmekle birlikte, eylemlerin sonucu genel olarak etik anlayış ilkeleri ile ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Etik, hem felsefi bir düşün ürünü hem de bir bilim dalıdır. Bilimsel yönü ile içselleştirildiği zaman, hemen her alanda disiplinler üstü kimlik kazanarak uygulanmaya başlamıştır. Etik genel anlamda aynı amaca hizmet eden bir grup topluluğun kendilerine ve çevresine karşı olan davranışlarını şekillendiren yazılmamış ilkeler dizisidir. Meslek etiği ise aynı meslek kolunu paylaşan kişiler arasındaki davranışların sınırlandırılmasında, belirli kurallara uyulması için hareketleri sınırlayan ve mesleki düzeni sağlayan yazılı ilkeler olarak tanımlanmaktadır.

Kütüphanecilik alanında etik ilkeler ilk kez 1903 yılında ortaya atılmasına karşın, ancak 1938 yılında American Library Association (ALA) tarafından kabul edilmiş ve yazılı hale getirilmiştir (American Library Association, 2008). Bu çaba ile etik-kütüphanecilik ilişkisi ve önemi konusunda farkındalık ve duyarlılık yaratılmak istenmiş, böylece diğer ülkelerdeki benzer girişimlere örnek olunmuştur. Türkiye’de mesleğin en eski sivil toplum örgütlenmesi olan Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) tarafından ilk kez 1996 yılında oluşturulan mesleki etik ilkeler, 2010 yılında gözden geçirilerek günümüzdeki halini almıştır (TKD, 2019).

Kütüphaneler bilgi yuvasıdır ve kullanıcı ile bilgi arasında köprü görevini üstlenmektedir. Özellikle bilgi teknolojisi alanında yaşanan gelişmelerin tetikleyici etkisiyle artan bilgi çeşitliliği ve ortaya çıkan birtakım sorunlar ile yeni roller, kütüphanecilerin kullanıcılar ve mesleğe karşı sorumluluklarını da çeşitlendirmiş ve daha dikkat çekici hale getirmiştir. Bu süreçte kütüphanecilik mesleği ve çalışanları açısından en önemli kolaylaştırıcı ve yol göstericilerden biri, mesleki etik ilkeler ve çalışanların bu ilkelere bağlılıklarıdır. Bilgiyi eşit, güvenilir ve en hızlı şekilde bilgiye ihtiyaç duyan kullanıcılara ulaştırarak gereksinim giderici bir araca dönüştürmek, kütüphanecilerin günümüzdeki en önemli görevidir. Bunu benimseyen ve mesleki etik ilkeler ışığında hareket eden meslek mensupları, kütüphane paydaşlarının tamamı için en doğru sonuçları ortaya çıkaracaktır.

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren düzeni belirli kurallar bütünü ile oluşturulan ve korunan bir toplumun parçası olarak yaşamaya başlar. Toplumun uyumu ve sosyal yaşamın dinamiklerinin belirlenmesi noktasında da referans olan söz konusu kurallar, yüzlerce yıllık deneyimlerden süzülerek belirlenir ve kabul görür. Bu kurallar aynı zamanda toplumun etik değerlerinin yansımasıdır. Toplumdan topluma, kültürden kültüre hatta kimi zaman bireyden bireye bile algılama ve uygulama değişikliği gösterebilen bu etik değerlerin toplumsal yaşamın ekonomik, sosyal ve beşeri boyutlarında etkileyici rolü bulunmaktadır (Pieper, 1999, s. 46).

Etik, toplumda bir düzen sağlamak ve refah düzeyi yüksek bir yaşam sürdürebilmek için, toplumun bireye ya da bireyin topluma karşı davranışlarında ve söylemlerinde kısmi standart ve şeffaflık oluşturur. Benzer şekilde de mesleki etik, mesleki çerçevede insan davranışlarını yönlendirmede rehberlik eder ve mesleki rekabeti düzenleyerek, çalışanların iş yerlerinde belirli kurallar çerçevesinde yaşamlarına “daha iyi” devam etmelerini sağlar. Zira meslekle ilgili etik ilkeler olmadığında ve işleyişe ilişkin

öngörülemeyen bir durumla karşılaşıldığında doğru eylemin görünürlüğü çok net olmayabilir. Bu noktada doğrudan uzaklaşılan her eylem, mesleğe karşı duyulan toplumsal güven ve itibarı zedeleyebilir. Mesleki etik, “iş hayatındaki davranışları yönlendiren, onlara rehberlik eden etik prensipler ve standartların toplamına denilmektedir” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019). Mesleki etik, normatif bir kurallar bütünü gibi görünse de bireyin içsel ve manevi duyguları ile devam etmektedir. Bu bağlamda meslek etiği, çalışma hayatında verimliliğin artması, kalitenin yükselmesi ve motivasyon sağlamak için gereklidir (Aydın, 2006, ss. 7-8).

Kütüphanecilik, ihtiyaç duyulan bilgiye en kısa sürede ve en doğru şekilde ulaşılmasını sağlayan, bilgi kaynaklarının gelişimi ve korunmasına katkıda bulunan, kısacası bilgi ve bilimin gelişimine hizmet eden bir meslektir. Kütüphanecilik mesleğine saygı kazandıracak ve sağlam temeller atmasına yardımcı olacak bireylerin bilgiye erişmesinde etik açıdan yapması gereken veya yapmaması gereken bir takım mesleki etik kodlar bulunmaktadır (Yılmaz, 2009, s. 395). Kütüphanecilik etiği diğer meslek dallarında olduğu gibi kendi içinde alt disiplini olan bir ilkelere bütünüdür. Mesleğin görevlerinden biri ve esası olan bilgiye erişim sağlama sorumluluğunun yanı sıra, kullanıcılara hizmet vermenin birçok yöntemi ve ilkesiyle kütüphanecilik diğer disiplinler ile bağlantılı hale gelmiştir (Toplu, 2007, s. 191). Yılmaz, kütüphanecilik etiğini; “Bireylerin/toplumun bilgiye erişimini sağlama ve bilgi gereksinimlerini karşılamada insanın değerini koruma adına yapılması ve yapılmaması gerekenlere ilişkin ilke, kural ve normlara dayanak oluşturan değerler” (2009, s. 398) olarak tanımlamıştır. Kütüphanecilerin, kullanıcılara ilişkin davranışları, kütüphaneye ilişkin sorumlulukları mesleki saygınlık ve etik ilkeler açısından büyük önem taşımaktadır. Kütüphaneciler için gerekli olan etik ilkeler, kütüphane iş akışını düzenler ve sorumluluk bilinci ile kullanıcılara daha iyi bir hizmet sunulmasını sağlar. Bununla ilgili olarak Türkiye’de *Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri* oluşturulmuş ve toplamda yer alan on iki madde ile mesleğin gerektirdiği sorumluluklar, cezai yaptırım olmasa da güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Halk kütüphanelerinin toplumun her kesimine hitap ediyor olması, bebek, çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı demeden her yaştan bireyi hizmete dâhil etmesi kütüphanecilerin sorumluluk çerçevesini mevcut ve potansiyel kullanıcı çeşitliliğine bağlı olarak görece daha da arttırmakta ve meslek etiği ilkeleri hususunda daha özverili ve özenli olmanın önceliğini akla getirmektedir. Buna bağlı olarak, araştırmada meslek etiği ilkeleri halk kütüphaneleri açısından ve seçili evren özelinde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2. Önceki Çalışmalar

Mesleki etik konusunda birçok alanda çalışmalar yapılsa da Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) disiplini ya da kütüphanecilik mesleği ile ilgili Türkiye’de yapılan bilimsel araştırmaların sayısı görece daha azdır. BBY bağlamında mesleki etik daha çok son dönemde gerçekleşen konferans, sempozyum ve mesleki etkinliklerde dile getirilmiş sonucunda da daha çok tartışılır hale gelmiştir. Alanda, çoğunlukla teorik olarak verilen öncül çalışmalar sonrasında, istatistiksel çalışmalar ile ankete dayalı bulguların yorumlandığı ve konuya dayalı değerlendirmelerin yapıldığı araştırmalara doğru bir yönelim söz konusudur.

Türkiye’de BBY alanında etik üzerine yapılan çalışmalardan ilki San (1969)’ın “Sansür ve kütüphaneler” adlı makalesidir. İçeriğinde basılı kaynaklar üzerine uygulanan sansür ve kütüphanelerin bu husustaki öneminden bahsetmektedir. Sefercioğlu, TKD Bülteni’nde yayımlanan çalışmasında (1977), kütüphanecilik mesleğinin doğuşundan ve ilkelerinden bahsetmiş ayrıca mesleki etik ilkelerin kütüphanecilik mesleğinin ihtiyaç konusu olduğuna değinmiştir.

Kızılkın (1988), “Düşünce özgürlüğü ve kütüphanecilik” adlı çalışmasında, düşünce özgürlüğü ve sansür konusunu kütüphaneler için irdelemiş, daha sonra 1994 yılında hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde kütüphanecilik mesleği-etik ilişkisini daha ayrıntılı bir biçimde ele almıştır. Kütüphanecilik alanında verilen eğitimin düşünce özgürlüğü alanında yeterli bilinci oluşturmadığını savunan Kızılkın, bu savunusunu doğrulamak için Ankara’da üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilik bölümü mezunlarına anket uygulamış ve kütüphane yöneticileri ile görüşmüştür. Tez çalışmasının sonucunda, kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterli bilince sahibi olmadıklarını ortaya koymuştur. Yine benzer biçimde, Sağlamtunç (1991), etik bağlamında düşünce özgürlüğü ve sansüre değinmiş, bu konu ile ilgili Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik bölümü 2’nci sınıf öğrencilerine ilgili

birtakım sorular yöneltilmiş, derlediği yanıtlar sonucunda ise düşünce özgürlüğü ve sansür ile ilgili temellerin, okul hayatından başlanarak verilmesi gerektiği fikrini ortaya koymuştur. Çelik ve Tonta (1996), aynı zamanda editörlüğünü de üstlendikleri “Bilgi edinme özgürlüğü” başlıklı monografında yer alan bölüm yazısında düşünce özgürlüğü ile bilgi edinme özgürlüğü arasındaki ilişkiye değinerek, konunun kütüphaneler açısından önemini vurgulamışlardır. Konun önemi ile ilgili bulgularda Batılı ülkelerin bilgi edinme haklarını güvence altına alındığı belirtilirken diğer ülkelerin birçoğunun bunu garanti altına almadığı sonucu ortaya konmuştur. Yine aynı eser içerisinde yer alan “Hoşgörü, düşünce özgürlüğü ve kütüphaneler” isimli çalışmada Keseroğlu (1996), kütüphane tarihine değinerek, Mezopotamya’dan Antik Yunana kadar kurulmuş olan bütün kütüphanelerin düşünce özgürlüğünün sonucunda var olduğunu, sonuç olarak eskiçağ kütüphanelerinin özgürlükten yana tavır sergilediklerini ortaya koymuştur. Bu çalışmaların yayımlandığı yıl (1996), TKD Mesleki Etik İlkeleri hazırlanarak kamu ile paylaşılmıştır. On iki maddeden oluşan ilkelerde, kütüphaneciler ve kullanıcılar için kurallar bütünü oluşturulmuş; sansür, düşünce özgürlüğü, telif hakkı ve hizmetlerin sunum biçimi gibi mesleğin temel unsurlarına göndermeler yapılmıştır. İlkelerin kamuya paylaşılmasının ardından kaleme alınan ilgili ilk çalışmada, ilkelerin ülkemiz açısından uygulanabilirliği sorgulanmış, belirlenen on iki maddenin örneklerle açıklanması görüşü ortaya atılmış ve böylece ilkelerin daha iyi kavranabileceği ön görülmüştür. Ayrıca, meslek mensuplarının bir araya gelerek kütüphaneciler için etiği ele alan birer el kitapçığı hazırlanması önerisinde bulunulmuştur (Alpay, 1997). Benzer bir yaklaşımla Karataş (1997), Howard Selsam’ın “Etik” adlı eseri üzerinden ahlak ile ilgili bulguları değerlendirmiş ve TKD Etik İlkelerini ele alarak, kütüphanecilik mesleği için öngörülerde bulunmuştur.

Etik ilkelerin kabul edilmesiyle kütüphanecilerin meslektaşlarına ve/veya kullanıcılara karşı sorumlulukları belirlenmiştir. Ancak ilkelerin varlığı toplumsal saygınlığa taşınmamıştır. Subaşıoğlu (1997), kütüphanecilik mesleğinin toplumda yeteri kadar tanınmamasından kaynaklanan etik sorunlara değinmiş, ayrıca meslektaşların mesleğe karşı bağlılık ve saygınlık duygularının eksikliğinin kütüphaneciliğin toplumda yeterince bilinmemesini tetiklemiş olabileceğini ifade etmiştir. Benzer bir şekilde, “Kütüphanelerde etik kurallar” adlı çalışmada örgütlerde ve özellikle kütüphanelerde iş etiğinin öneminden bahsedilmiş, etik davranışların geliştirilmesinde önemli olan hususlara değinilerek etik olmayan davranışlarda bulunan birey ya da kurumlarda ne gibi zorlukların yaşanabileceği dile getirilmiştir (Örkmez ve Şancı, 2003). Etiği kütüphanecilik mesleği açısından daha geniş kapsamda ele alan başka bir çalışmada, koleksiyonların geliştirilmesinde ve korunmasında, personel ve iş güvenliği alanlarında, hizmetlerin yürütülmesi ve kütüphanecilerin toplumsal sorumluluklarında etik konulara değinilmiştir (Toplu, 2007). Yılmaz (2007), kaleme aldığı kitabında etik-kütüphanecilik mesleği ilişkisine değinmiştir. Ahlaki açıdan mükemmel bir kütüphanecinin varlığının eleştirildiği ilgili başka bir çalışmada ise konu, model kütüphanecinin doğru ve yeterli bilgiyi sunmasında kendisine sorular sorması ve meslek etiği ilkelerine bağlı kalarak bu soruları cevaplaması yöntemi ile ele alınmıştır (Yılmaz, 2012).

Alanımız ile ilgili “etik” temalı ilk ulusal sempozyum 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sempozyum ile birlikte kütüphanecilikte etik konusu çok yönlü bakış açıları ile ele alınmış ve böylece alan yazına farklı bakış açıları ile katkı sağlamıştır. Keseroğlu, Bitri, Demir ve Güneş tarafından yayına hazırlanan sempozyum bildirileri kitabında (2014) kütüphanecilik meslek etiği alanında birçok konuya değinilmiştir. Bu sempozyumda sunduğu bildiri Kızıloz (2014), Ankara’da yer alan il ve ilçe halk kütüphanelerine anket çalışması uygulamış ve sonucunda çalışanların birçoğunun BBY bölümü mezunu olmadığı, bu yüzden de etik ilkeler konusunda bilgi sahibi olmadıkları sonucunu ortaya koymuştur. Konuyu daha geniş bir örnekleme (İzmir’de görev yapan ve TKD İzmir Şubesi’ne üye olan tüm kütüphaneciler) ele alan Akkaya (2014), kütüphanecilerin mesleki bilgi deneyimleri ışığında mesleki etik ilkelere karşı tutumlarını incelemiş ve 42 sorudan oluşan anket çalışmasını 123 kütüphane çalışanı ile paylaşmıştır. Akkaya, elde ettiği verileri üniversitelerin, meslek örgütlerinin ve tüm paydaşların etik ilkelerin bilinirliği ve uygulanabilirliği konusunda çaba göstermeleri, yenilikler kazandırmaları ve etik ilkelere ilişkin taslak yasal düzenlemeler hazırlamaları gerektiği sonucu ile birlikte vermiştir. Yine aynı sempozyum kitabında Yılmaz (2014) tarafından kaleme alınan “Bilgi ve belge yönetimi etiği ya da “iyi kütüphaneci” olmak” adlı bildiri de etik ve meslek etiği kavramları bağlamında iyi kütüphanecinin rolü üzerinde betimsel bir çalışma ortaya koymuştur.

TKD tarafından belirlenen Mesleki Etik İlkelerinin ardından, etik ilkelerle doğrudan ilişkili olarak, 2008 yılında TKD Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi kabul edilmiş ve 8 maddeden oluşan bu bildirme ile bilgi merkezlerine hizmetlerini yerine getirmede yardımcı olacak bir rehber kazandırılmıştır. Alaca ve Yılmaz (2014), bilgi merkezlerinin mesleki etik odaklı en önemli unsurlarından biri olan derme geliştirme ile kullanıcılar için sansür ve düşünce özgürlüğünü halk kütüphaneleri özelinde ele almışlardır. Halk kütüphanelerinde düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun algılanışını ele alan araştırmada, Ankara’da bulunan 3 ilçe halk kütüphanesindeki kullanıcılara anket tekniği uygulanarak, düşünce özgürlüğü ve sansür konularına ilişkin bakış açıları tespit edilmiştir. Anket sonucunda olgusal değişkenlerin (yaş, cinsiyet) bu düşünceler üzerinde bir etkisinin olmadığı, ankete katılanların yalnız %6,7’lik kısmının bilgiye erişim konusunda sansüre maruz kaldıklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Geride kalan yüzyılın ikinci yarısından itibaren evrensel literatürde de düzenli olarak araştırma konusu olan kütüphanecilik etiği ile ilgili olarak son dönemde daha çok saha analizlerine yer verilen bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Du Mont (1991) tarafından kaleme alınan çalışmada, kütüphane çalışanlarının kurum içerisinde neden etik davranışlarda bulunması gerektiği ve buna uygun bir yönetim modeli örneği üzerinde durulmuş, kütüphanecilikte etik alanı tüm yönleri ile irdelenerek önerilerde bulunulmuştur. Shachaf (2005), “A global perspective on library association codes of ethics” adlı çalışmada, 28 farklı ülkenin kütüphanecilik meslek etik kodlarını karşılaştırmalı olarak ele almış ve elde ettiği veriler neticesinde gizlilik, bilgiye erişim özgürlüğü, kullanıcı eşitliği, telif hakları gibi temel konuların ülkelerin ortak etik değerleri olarak ele alındığını evrensel bir bakış açısında serimlemiştir. Budd (2006) ise çalışmada kütüphanecilerin, kütüphane işlem ve hizmetlerinde hemen hemen görev aldığı her hizmet alanında etik çıkarımların yer aldığından ve bu neticede işlerin profesyonel olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla etik olarak danışma yöntemlerinin kullanılması gerektiğinden söz etmiştir. Hauptman (2010), kütüphanecilik ve etik temalı kitabında genel olarak etik fikirlerin kontrolü, derme oluşturma, satın alma ve kataloglama, erişim hizmetleri, danışma işlevi, özel kütüphaneler, araştırma ve yayın, fikri mülkiyet ve telif hakkı gibi konuları ele almış, bu kavramların her birine ayrıntılı olarak araştırmasında yer vermiştir.

Vaagan (2012) tarafından kaleme alınan “The ethics of librarianship: an international survey” adlı kitapta 17 farklı ülkedeki bilgi profesyonellerinin konuya ilişkin kaygıları ile etik ikilemleri farklı açılardan ele alan durumlar karşısındaki tutum ve düşünceleri değerlendirilmiştir. Çalışmada küreselleşmenin etkileri ve gelişmekte olan bilgi toplumunun bilgiye ücretsiz erişimi olanlarla sınırlı erişimi olan, hatta erişimi olmayanlar arasındaki dijital uçurum, sansür, telif hakkı ve elektronik kaynakların kullanımı ve paylaşılması gibi konuları da ele almıştır. Koehler (2015), zaman içerisinde etik anlayışın değişmesiyle ifade özgürlüğü, entelektüel özgürlük, kütüphaneler ve demokrasi, fikri mülkiyet, telif hakkı ve mesleki nitelik konularının da değiştiğine, bu bağlamda teknolojik ve sosyal değişiklikleri ilişkilendirip belgeleyerek etik standartların yeniden tanımlanabileceğini savunmuştur. Kshirsagar (2016) “Professional ethics in librarianship” adlı çalışmada kütüphane çalışanlarının etik kavramı üzerinde duyarlı olabilmelerinin birçok farklı yollarına değinmiş ve bunlardan birinin eğitim düzeyinde ders niteliğinde yer verilmesi ya da çalışanlar için ise etik konulu mesleki eğitimlere katılarak geliştirebileceklerinin önemini vurgulamıştır. Atre (2019) ise çalışmada, kütüphane ve kütüphane çalışanlarının kullanıcı ile bilgi arasındaki en temel bağlantı olmaları ile toplumsal bir sorumluluk sahibi olduklarını ifade etmiştir. Bu sebeple meslek mezunu olsun ya da olmasın bu alanda hizmet eden her kütüphane çalışanının mesleğin ilerlemesi ve saygınlık kazanması için etik davranışlar içerisinde olması gerektiğinden ve etik ilkelerin mesleğin saygınlığı bağlamındaki değerinden bahsetmiştir.

3. Araştırmanın Amacı ve Hipotezi

İnsan davranışlarının kendisine ve temsil ettiği değerlere uygun olmasının yol ve yöntemlerini belirleyen etik, günümüzde disiplinler üstü bir anlam ve derinlik kazanmış, hemen her alanın ve iş kolunun vazgeçilmez unsurlarından birine dönüşmüştür. Artık birçok meslekte etik kodlar uygulamalı hale gelmiş ve benimsenmiştir. Dürüstlük, nesnel olma, tarafsızlık gibi çıkar çatışmasından uzak davranışları düzene koymak, ikilemlerden kurtulmak ve belirli kurallar çerçevesinde hizmet etmek, etik ilkelere uygun eylem göstermenin temel prensiplerindedir. Araştırmanın amacı, İzmir ili halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphane çalışanlarının mesleki etik algısını ve bu bağlamda mesleki etik ilkelerinin uygulanabilirlik durumunu saptamaktır. Diğer bir ifade ile çalışmada temel çaba; kütüphanecilere,

kütüphanecilik mesleği ekseninde etrafında mesleki etik ile ilgili birtakım sorular yönelterek, kütüphanecilerin etik ilkeler doğrultusunda hareket edip etmediklerini ortaya koymaktır. TKD tarafından hazırlanan mesleki etik ilkeleri dikkate alarak, kütüphane çalışanlarının düşünce özgürlüğü ve sansüre karşı olan hassasiyetlerini saptamak, kullanıcılara karşı gizlilik ilkeleri çerçevesinde doğru ve yeterli bilgiye erişim hizmeti verme anlayış ve önemsemelerini değerlendirmek ve bu bağlamda mesleki risk ve fırsatlara dikkat çekip paydaşlara yol gösterici önerilerde bulunmak, çalışmanın amaca bütünleşik hedefleridir.

Kütüphanecilik mesleğinin profesyonelleri, iyi yöndeki değişmeye karşın, mesleki etik ilkeler konusunda henüz yeterli bilinç ve farkındalık düzeyine sahip değillerdir. Mesleki uygulamalar söz konusu olduğunda, kütüphanecilikte doğru mesleki etik davranışlar ile etik ikilemlerin çatışma düzeyi sanılan ve bilinenden daha derindir. Bu yaklaşımdan hareketle çalışmanın hipotezi; “Son dönemde yaşanan kısmi literatür çeşitliliği ve söylem zenginliğine karşın, kütüphanecilik mesleğinin profesyonelleri henüz mesleki etik ilkelerin gerekliliği ve iş akış süreçlerindeki kolaylaştırıcı yanını yeterince içselleştirebilmiş değillerdir ve bu nedenle mesleki etik ilkeler konusunda söylemde ortaya konan önemseme tutumu eyleme taşınmamakta bu da mesleki etik ikilemlerin kütüphanecilik mesleğinin önemli sorunlarından biri olarak varlığını sürdürmesine neden olmaktadır” şeklinde kurgulanmıştır. Bunula ilgili olarak ortaya konan alt önermeler (hipotezler) ise şunlardır;

H.1. Kütüphaneciler mesleki etik ile ilgili daha önce eğitim almamışlardır,

H.2. Halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler mesleki değerler konusunda yeterli bilince sahip olmadıkları için mesleki etik ilkeler yeterince uygulanabilir değildir,

H.3. Kütüphanelerde kullanıcıların bilgiye erişim hakları etik değerler bağlamında yeterince gözetilmemektedir,

H.4. Kütüphane hizmetlerinin yürütülmesi sırasında kullanıcıların kişisel gizliliklerine ve herkese eşit hizmete yönelik özen kimi zaman gözden kaçırılmaktadır.

H.5. Kütüphanecilik formasyonuna sahip olan kütüphane çalışanları ile olmayan çalışanların mesleki farkındalık ve önemseme düzeyleri arasında farklılıklar vardır,

H.6. Kütüphaneciler bilgi hizmetlerini sunarken meslek iş birliği ve dayanışmaya yeteri kadar önem vermemektedir.

Çalışma kapsamında hazırlanan anketin kurgulanmasında, belirlenen hipotez ve alt hipotezlerin tamamının yanıtlarının bulunmasına hizmet edecek soruların olmasına özen gösterilmiştir.

4. Yöntem

Çalışmanın alan araştırmasının dışında kalan kısmı betimleyici araştırma yöntemine uygun olarak kurgulanmış ve tamamlanmıştır. Betimleyici araştırmalar, araştırılan konunun problemine ilişkin olarak betimlemesini ve tasvir edilmesini amaçlayan çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Betimlemenin yapılması sırasında veri toplama aracı olarak literatür taramasından yararlanılmıştır. Literatür taraması, alan yazın kapsamında mevcut kaynak ve belgelerin incelenmesine dayalı veri toplama tekniğidir (Karasar, 2009, s. 65). Araştırma kapsamında, veri toplama tekniklerinden biri olan anket tekniği uygulanmıştır. Buna bağlı olarak katılımcılara sorulacak sorularda kişisel ve mesleki özellikler, genel mesleki etik algısı, kütüphanecilik etiğine ilişkin bilinçlilik ve mevcut kütüphanecilik etik ilkelerine ilişkin soru grupları oluşturulmuştur. Ankette, katılımcıların değişken özellikli verilerinin derlendiği ilk bölümün yanı sıra, personelin mesleki etik ilkelerine karşı tutumlarına ilişkin verilerin elde edilmesinde Likert ölçeği ile hazırlanmış sorulardan yararlanılmıştır.

Bu çalışma ile İzmir’de bulunan halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin mesleki etik davranışları ve bu konudaki yaklaşımları ortaya konularak, elde edilen bilgiler ışığında İzmir halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin, TKD tarafından belirlenen ve kütüphanecilik mesleğinin paydaşı olan herkesin uyması beklenen ilkelerin ne kadarına uygun davranışlar sergiledikleri ve bu bağlamda mesleki yeterlilikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu yönelim bağlamında çalışmanın kapsamı, İzmir’de Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren halk kütüphaneleri ve bu kütüphanelerde görev yapan kütüphaneciler olarak belirlenmiştir. BBY bölümü mezunu çalışanlar

ile kütüphanede bu eğitimi almadan çalışanların mesleki etik farkındalığı açısından ne gibi özelliklere sahip oldukları ve aralarındaki farkların neler olduğu sorusu, anket hazırlanırken ortaya konmak istenen öncelikli tablo olarak belirlenmiştir. Belirlenen tercihler doğrultusunda kütüphanecilerin mesleki etik ilkeleri uygulamada ne derece etkin oldukları ve bu konuda gereksinim duydukları bilgiye ulaşmada hangi yolları izledikleri, ortaya konmaya çalışılmıştır. Etik ilkeler ve mesleki tutum, kütüphanecilik mesleğinin getirdiği sorumluluklar ile birlikte mesleki uygulamalarda ve hizmetlerde ortaya çıkabilecek olumsuzlukların giderilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda, çalışma süresince metinde kuramsal altyapının yanı sıra kütüphanecilik mesleki etik ilkeleri ve uygulanabilirlikleri ile ilgili oluşabilecek sorunlara yönelik çözüm önerilerinin sunulması ve böylece konuya ilişkin farkındalığın artırılmasına katkı sağlanmasına ilişkin kurgunun da verilmesine özen gösterilmiştir.

4.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini İzmir ilinde Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren halk kütüphanesi çalışanları (Yönetici, Kütüphaneci, Uzman, Şef, Bilgisayar İşletmeni, Ayniyat Saymanı, Memur, İşçi, hizmetli, koruma/güvenlik görevlisi, teknisyen) oluşturmaktadır. Bu kapsamda yer alan 38 halk kütüphanesinde görevli toplam personel sayısı çalışmanın yürütüldüğü tarihte 166 olarak belirlenmiş ve bu sayı Bakanlık tarafından da onaylanmıştır. 38 halk kütüphanesinde ayniyat saymanı, bilgisayar işletmeni, hizmetli, koruma/güvenlik görevlisi, teknisyen kadrosunda istihdam edilen 56 çalışan tespit edilmiştir. Çalıştıkları pozisyonlar ve kütüphane ile olan bağları nedeniyle bu personelin kütüphane hizmetlerine aktif katılımları ile olası mesleki etik tutum ve davranışlarla ilgili gereklilikleri sınırlı olduğu için, söz konusu personel örneklemin dışında tutulmuştur. Bu sınırlamanın ardından çalışmanın evreni, tamamı istihdam edildikleri halk kütüphanelerinde kullanıcılara hizmet sunumunun doğrudan parçası olan 110 kütüphane çalışanı olarak belirlenmiştir.

4.2. Veri Toplama

Anket soruları kütüphanecilik mesleğinin amaç ve ilkelerinin yanı sıra halk kütüphanesi özelinde karşılaşılabilecek mesleki ikilemler de dikkate alınarak ve değişen hizmet anlayışına uygun olacak kapsamda hazırlanmıştır. Çalışmada kullanılan anket için Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurulundan 6 Kasım 2019 tarihli, 142 Toplantı ve Karar Numaralı Etik Kurul Onayı alınmıştır. Elektronik posta ve yüz yüze gerçekleştirilen anket uygulamasında katılımcılar iki temel grupta 37 soruyu yanıtlamışlardır. İlk aşamada 2-10 Ocak 2020 tarihleri arasında 10 kişiye ön test uygulanmıştır. Anketin tutarlılığının test edilmesinin ardından anket 13-31 Ocak tarihleri arasında çalışmanın evrenini oluşturan 110 kütüphane çalışanı ile paylaşılmıştır. Anketin cevaplanmasına yönelik son tarihe kadar 89 kişiden geri yanıt alınabilmiştir. Cohen, Manion ve Morrison (2000) ile Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'a göre evren büyüklüğü 200'e kadar olan bir grubun +-%0,05 hata payı ile evreni temsil edecek örneklem sayısı 132 olarak belirlenmiştir. Bu temsil oranı 110 kişilik evren için 89 örnekleme karşılanmaktadır.

4.3. Veri Analizi

Anket verilerinin değişkenler dışındaki analizinde Likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Likert ölçeği, elde edilen anket verilerinin, geriye dönük fikir, görüş ve ihtiyaç gibi birtakım bilgiler olarak iyileştirme çalışmalarını destekleyecek anket tekniklerinden biridir. Anketten elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25.0 versiyon istatistik yazılım programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Anket verileri analiz edildikten sonra, bulgulara göre değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada öncelikli olarak araştırmanın nesnelliği gözetildiği için, verilen tüm yanıtlar eksiksiz biçimde değerlendirmeye alınmıştır.

Anket uygulaması esnasında bazı kütüphane çalışanlarının ankette yer alan bazı soruların yanıtlarını net verme konusunda kararsız kalmaları nedeniyle, katılımcılara yöneltilen bazı soruların yanıtlarının daha esnek olması ve isabet oranının artırılması için çalışmada verilen yanıtlar; “evet”=“katılıyorum”, “hayır”=“katılmıyorum” ve “kısmen”=“kararsızım” şeklinde eşleştirilmiş, “fikrim yok” yanıtı ise aynı biçimi ile korunmuştur.

5. Bulgular

Daha önce de ifade edildiği gibi, İzmir’de Bakanlığa bağlı olarak hizmet veren toplamda 38 halk kütüphanesi bulunmaktadır. Her yaştan ve demografik özellikten kent sakinine hizmet veren halk kütüphanelerinin Bakanlık tarafından kamu ile paylaşılan 2019 yılı istatistikleri¹, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Kütüphane Adı	Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı	Üye Sayısı	Ödünç Materyal Sayısı
İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	62.039	264.025	41.328	109.489
Aliğa İlçe Halk Kütüphanesi	15.158	9.581	5.459	10.030
Balçova İlçe Halk Kütüphanesi	15.371	19.366	7.468	19.560
Bayındır İlçe Halk Kütüphanesi	4.528	12.580	800	4.435
Bayraklı Alpaslan İlçe Halk Kütüphanesi	14.220	12.974	2.119	4.945
Bergama İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	10.901	23.453	2.846	19.022
Beydağ İlçe Halk Kütüphanesi	8.782	15.927	1.062	2.101
Bornova İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	28.157	122.607	33.266	40.886
Bornova Mehmet Akif Ersoy Çocuk ve Gençlik Kütüphanesi	13.376	41.019	4.740	12.018
Buca İlçe Halk Kütüphanesi	22.348	20.263	2.646	4.312
Buca Osman Nuri Saygın Şirinyer Halk Kütüphanesi	8.148	8.269	1.056	4.970
Çeşme İlçe Halk Kütüphanesi	12.761	13.379	1.690	2.891
Çeşme Alaçatı Halk Kütüphanesi	4.324	Personel Yokluğundan Geçici Olarak Kapalı		
Çiğli İlçe Halk Kütüphanesi	15.221	6.533	952	6.861
Dikili İlçe Halk Kütüphanesi	7.833	6.438	1.236	6.146
Dikili Çandarlı Halk Kütüphanesi	4.842	2.857	785	2.014
Foça İlçe Halk Kütüphanesi	17.686	12.451	1.918	8.112
Gaziemir İlçe Halk Kütüphanesi	10.213	17.229	1.495	5.237
Karabağlar İlçe Halk Kütüphanesi	10.132	4.667	2.754	3.494
Karaburun İlçe Halk Kütüphanesi	3.694	12.806	415	4.436
Karaburun Mordoğan Halk Kütüphanesi	10.115	8.338	825	11.675
Karşıyaka Hoca Mithat İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	15.490	10.550	10.742	19.470

¹ Alan araştırmasının yapıldığı dönem 2020 yılı içinde olduğu ve bu yıla ilişkin veriler ancak bir sonraki yılın ilk çeyreğinden sonra kamu ile paylaşıldığı için çalışmada 2019 yılı verileri esas alınmıştır.

Karşıyaka Çocuk Kütüphanesi	13.937	9.144	2.260	9.080
Kemalpaşa İlçe Halk Kütüphanesi	24.743	31.575	8.308	25.863
Kınık İlçe Halk Kütüphanesi	6.204	16.746	1.171	5.779
Kiraz İlçe Halk Kütüphanesi	5.927	8.855	1.664	10.049
Menemen İlçe Halk Kütüphanesi	12.676	24.276	6.481	17.618
Menemen Seyrek Halk Kütüphanesi	7.212	12.718	526	1.590
Narlidere İlçe Halk Kütüphanesi	7.907	9.708	2.963	6.769
Ödemiş İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	28.086	89.468	9.886	32.750
Ödemiş Bademli Halk Kütüphanesi	5.159	5.552	281	3.788
Ödemiş Kaymakçı Halk Kütüphanesi	8.422	14.020	339	2.558
Ödemiş Konaklı Halk Kütüphanesi	7.512	17.916	345	9.219
Selçuk İlçe Halk Kütüphanesi	10.156	1.659	1.050	1.161
Tire Ahmet Munis Armağan İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	19.894			
Torbalı İlçe Halk Kütüphanesi	10.320	34.472	5.202	22.397
Urla İlçe Halk Kütüphanesi	19.217	8.400	1.471	6.139
Urla-Bademler Halk Kütüphanesi	2.675	425	82	27
Toplam	505.386	948.747	170.774	499.932

Tablo 1. KYGM bağlısı İzmir halk kütüphaneleri (2019)

Kütüphane istatistiklerine ilişkin verilere bakıldığında, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren 38 halk kütüphanesinin koleksiyon sayısının beş yüz binin üstünde, ödünç verilen kitap sayısının da yaklaşık beş yüz bine yakın olduğu görülmektedir. 2019 yılı sonu itibari ile bu kütüphanelerin toplam üye sayısı ise resmî kurumlardan alınan rakamlar ışığında yüz yetmiş bini aşmış durumdadır. Diğer yandan, 2019 yılı sonu verilerine göre 30 ilçenin toplam nüfusunun 4.367.251 olduğu dikkate alındığında, söz konusu rakamların kentin kültürel zenginliği açısından geliştirilmesinin gerektiği çok açıktır.

5.1. Kütüphane Çalışanlarına İlişkin Değişkenler

Anket çalışmasının ilk bölümünde, katılımcılara kişisel, mesleki formasyonları ve deneyimlerine yönelik sorular yöneltilmiş, bu değişkenlere verilen yanıtlar arasında mesleki etik ve ifade ettikleri açısından anlamlı olacak yanıtların bazıları birbiri ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. İlk tabloda (Tablo 2) katılımcıların cinsiyet ve yaş aralığı dağılımları birlikte verilmiştir.

Cinsiyet	N	%
Kadın	42	47,2
Erkek	47	52,8
Yaş		
18-25	2	2,2
26-35	16	18,0
36-45	29	32,6
46-55	30	33,7
56 ve üzeri	12	13,5
Toplam	89	100

Tablo 2. Ankete Katılan Kütüphane Çalışanlarının Cinsiyet-Yaş Bilgisi

Ankete katılan kütüphane çalışanlarının 42'si (%47,2) kadın, 47'si (%52,8) erkektir. Bu dağılım, kütüphane çalışanlarının cinsiyet açısından birbirine yakın yoğunlukta olduğunu göstermesi açısından anlamlıdır. Zira etğin özellikle duygularla daha yakından ilgili olan alanlarında kadınlar ve erkekler farklı reflexler gösterebilmektedir. Birbirine yakın rakamlar, sorulara verilen yanıtlarda en azından cinsiyete bağlı algılama farklılıklarının derin olmamasını sağlamıştır. Yaş dağılımına bakıldığında, orta yaş ve üzeri olarak nitelendirilen 35 yaş üzeri çalışanların çoğunlukta olduğu (%79,8) görülmektedir. Genel olarak orta yaş grubunda yer alan çalışanların mesleki tecrübeye sahip kişiler olduğu ifade edilebilir. Bu durum, mesleki yaşanmışlıkların fazla, mesleki etik ilkeler ve kapsamı konusunda bilgi sahibi olma olasılığının daha yüksek, hatta etik ilkelerin son olarak güncellendiği 2010 yılında söz konusu grubun kütüphanelerde çalışıyor olduklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Tabloya yansıyan yaş dağılımı ve bunun mesleki deneyime dönüşmüş olma olasılığı, bu grupta yer alan katılımcıların etik ilkeler konusunda daha özenli olmaları beklentisini yaratmaktadır.

Araştırma kapsamında yer alan kütüphane çalışanlarının BBY bölümü mezunu olma durumları ve kurum içi statüleri Tablo 3'te verilmiştir. 2002 yılında bölüm adlarının BBY adı ile birleştirilmesinden önceki adlandırmalar olan kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon anabilim dalı ve/veya bölüm mezunu olanlar da BBY bölümü mezunu olarak değerlendirilmiştir.

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Mezun Durumu	N	%
Evet	27	30,7
Hayır	62	69,3
Kurum içi Statü		
Yönetici	19	21,3
Kütüphaneci	18	20,2
Memur	37	41,6
Bilgisayar İşletmeni	8	9,0
İşçi	7	7,9
Toplam	89	100

Tablo 3. Çalışanların Formasyon Bilgileri ve Kurumdaki Statüleri

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ankete katılan kütüphane çalışanlarının büyük çoğunluğu BBY Bölümü mezunu değildir. Ayrıca kütüphane çalışanlarının büyük çoğunluğu (%41,6) memur unvanı ile çalışırken, %21,3'ü yönetici, %20,2'si de kütüphaneci unvanı ile görev yapmaktadır. Yönetici pozisyonunda olanların 9'u (%47,4) BBY bölümü mezunudur.

Yönetici pozisyonunda olanlarda dâhi alan mezunu çalışan sayısının aynı statüde bulunanlarda %50'nin altında olması, doğal olarak mesleki etik ilkelere yönelik farkındalık eksikliği konusunda bir olumsuz ön yargı yaratmaktadır. Bununla birlikte, pek çok meslekte olduğu gibi kütüphanecilik camiasında da çalışanların mesleklerine karşı besledikleri sevgi, saygı ve bağlılık her zaman sahip olunan formasyon ile paralel bir evrime sahip olmayabilir. Söz konusu personel ile sahip oldukları formasyonun mesleki etik ilkelere yaklaşımlarındaki etki durumunu ortaya koymak adına, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıca değerlendirme yapılmıştır.

İzmir halk kütüphanelerinde çalışan ve farklı statülerde görev alan kütüphane personelinin eğitim düzeylerine ilişkin genel dağılım ise şu şekildedir; 1 (%1,1) ilkokul, 16 (%18,0) lise, 9 (%10,1) ön lisans, 60 (%64,7) lisans ve 3 (%3,4) yüksek lisans mezunu. Bu dağılım, çalışma odağında ele alınan kütüphane çalışanlarının eğitim düzeyleri konusunda, tıpkı ülkemizin genelinde olduğu gibi henüz tam anlamı ile bir akredite sisteminin yerleşemediğinin göstergesidir. Söz konusu dağılımın oluşumunda çok uzun yıllardır kütüphanede çalışan personelin toplam içerisinde önemli bir grubu oluşturduğu, bu sürecin önemli bir bölümünde halk kütüphanelerinde çalışacak personel istihdamında formasyona bağlı standartların henüz netlik kazanmamış olması gerçekliğinin de şüphesiz etkisi vardır.

5.2. Halk Kütüphanesi Çalışanlarının Etik ve Mesleki Etik Yetkinliği

Günümüzde aktif olarak eğitime devam eden BBY bölümünden mezun olan kütüphanecilerin müfredatta yer alan etik konulu dersler nedeni ile mesleki etik ilkeleri, uygulama biçimleri ve etik ikilemler konusunda farkındalıklarının daha yüksek olması ilk beklentidir. Bu bağlamda katılımcıların etik ve mesleki etik formasyonu ile yetkinliklerinin serimlenmesinde Bölüm mezunu olup-olmama durumları dikkate alınarak önerme cümlesi oluşturulmuştur. Yanıtların gösteriminde de (Tablo 4), Bölüm mezunu olup-olmamaları ayırıcı unsur olarak değerlendirilmiştir.

Eğitim Sürecinde Etik ile İlgili Dersler Aldım ve Öğrendiklerimi Mesleki Etik Açısından Yeterli Buluyorum										
	Kathıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Bölüm Mezun Olan	17	63,0	1	3,7	5	18,5	4	14,8	27	100
Bölüm Mezun Olmayan	19	30,6	0	0,0	35	56,5	8	12,9	62	100
Toplam	36	40,4	1	1,1	40	45,0	12	13,5	89	100

Tablo 4. Katılımcıların Formasyonlarında Mesleki Etik Dersi Alma Durumları

Tablo 4'e göre BBY bölümü mezun olanların %63'ü (17 kişi) etik ve meslek etiği ile ilgili yeterli eğitim aldıklarını beyan etmişlerdir. Bölüm mezun olanlarda oranının bu derece yüksek olmasının nedeni, son zamanlarda mesleki etik ile ilgili derslerin lisans öğreniminde daha çok yer alması, hatta zorunlu ders statüsünde olması ve etik-mesleki etik temalı mesleki konferans, sempozyum gibi bilimsel araştırmalarla bilimsel yayın sayısının sürekli ivmelenme içinde olması gösterilebilir. Bölüm mezun olmayanların %56,5'i (35 kişi), etik ve mesleki etik ile ilgili eğitim almadıklarını ifade etmiştir. Kütüphane çalışanlarının büyük çoğunluğunun bölüm mezunu olmaması nedeniyle çalışmanın evreninin oluşturan meslek mensuplarının birçoğunun mesleki etik eğitimi almamış olması, Türk kütüphaneciliğinin göz ardı edilemeyecek önemli bir gerçeğidir. Bu gerçekliğin çalışanların mesleki

yetenek ve yeterlilikleri ile mesleğe karşı tutumlarına ne şekilde yansıdığı, kütüphanecilik etiği konusunda sorgulanması gereken en önemli ayrıntıdır.

Kütüphanecilik Mesleğinin Temel Değerleri ile İlgili Yeterli Bilgiye Sahibim								
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Bölüm Mezun Olan	12	44,4	0	0,0	15	55,6	27	100
Bölüm Mezun Olmayan	28	45,1	5	8,1	29	46,8	62	100
Toplam	40	46,1	5	5,6	44	48,3	89	100

Tablo 5. Katılımcıların Mesleğin Temelleri Hakkındaki Genel Bilgi Düzeyleri

Tablo 5'te yer alan verilere bakıldığında ankete katılan kütüphane çalışanlarının %48,3'ünün (44 kişi) mesleki değerler konusunda yeterli bilince sahip olmadıkları görülmektedir. Bu tablo, kütüphanecilerin görev bilinci, mesleğin toplumsal önemi ve değeri, mesleki saygınlığın kazanılması gibi mesleki değerler ile ilgili yetkinlikleri konusunda kendilerini tam anlamı ile donanmış görmedikleri gerçeğini yansıtmaktadır. Tüm anket katılımcıları arasında Bölüm mezunu olan ve olmayan kütüphane çalışanları arasında söz konusu mesleki değerler konusunda bilinçli yaklaşım sergileyenlerin %46,1 (40 kişi) düzeyinde olması da mesleki değer bilinci ile kütüphane işlem ve hizmetlerini sunarken etik davranışların bütünüyle uygulanabiliyor olması hususunda endişe yaratmaktadır. Kütüphane çalışanlarının Bölüm mezunu olma-olmama durumları dikkate alınarak bir analiz yapıldığında ise; Bölüm mezunu olanların bu bilince hiçbir şekilde sahip olmadan meslekle ilgili değer yargıları konusunda "katılmıyorum" yanıtını veren hiç kimsenin olmaması, en azından değer bilinci açısından daha duyarlı olduklarını göstermektedir. Bu türden mesleki değer bilincine hiç katılmayan bölüm mezunu olmayan çalışan sayısının %8,1 (5 kişi) olması da bu yargıyı doğrulayan en önemli göstergedir.

Kütüphanecilik Mesleğinin Etik İlkelerini Uygulanabilir Buluyorum										
	Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Bölüm Mezun Olan	14	51,9	1	3,7	2	7,4	10	37,0	27	100
Bölüm Mezun Olmayan	29	46,8	7	11,3	1	1,6	25	40,3	62	100
Toplam	43	48,3	8	9,0	3	3,4	35	39,3	89	100

Tablo 6. Katılımcıların Mesleki Etik İlkeleri Uygulanabilir Bulma Durumları

Tablo 6'ya göre BBY bölümü mezunu olanların %51,9'u mesleki etik ilkelerin uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir. Bu dağılım mesleki etik ilkelerin günümüz hizmet gerekliliklerini karşılama düzeyi açısından olumlu olarak görülse de mesleki formasyona sahip olanlarda dâhi ilkelerin uygulanabilirliğine yönelik kararsız, olumsuz ve kuşku bakış toplamının katılımcılar arasında %48,1'lik bir temsil oranına ulaşmış olması aynı ölçüde endişe vericidir. BBY bölümü mezunu olmayanların büyük çoğunluğu (%51,6) bu soruya “kararsızım” ve “fikrim yok” yanıtlarını vererek, çekimser davranmışlardır. Yukarıdaki tablodan elde edilen verilere göre, mesleki etik ile ilgili daha önce eğitim almamış ve/veya BBY bölümü mezunu olmayan kütüphane çalışanlarının bu hususta farkındalık eksikliği yaşadığı ifade edilebilir. Bu tutum, tüm kütüphane çalışanları dikkate alındığında etik ilkelerin uygulanabilirliği noktasında yaşanan kuşku hissini daha da derinleştirmektedir.

Meslek İçi Eğitim Kapsamında Mesleki Etik ile İlgili Bir Eğitime Gereksinim Duyuyorum

	Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Bölüm Mezun Olan	20	74,1	1	3,7	1	3,7	5	18,5	27	100
Bölüm Mezun Olmayan	41	66,1	0	0,0	8	12,9	13	21,0	62	100
Toplam	61	68,6	1	1,1	9	10,1	18	20,2	89	100

Tablo 7. Katılımcıların Meslek Etiği Konusunda Eğitim Gereksinimi Duyma Durumları

Tablo 7'ye göre Bölüm mezunu olan ve olmayanların toplamda %68,5'i (61 kişi) meslek içi meslek etiği eğitimine gereksinim gereksinim duyduklarını ifade etmiştir. Meslek etiği eğitimine duyulan gereksinim, -bir yetersizliği göstermekle birlikte- kütüphane işlem ve hizmetlerinde doğru davranışların

gösterilmesi, mesleki saygınlığın kazanılması, mesleğin geleceği ve statüsü, mesleki sorumluluk bilinci ile sağlanan hizmetlerde kullanıcıları memnun etmek adına kütüphane çalışanları açısından önemlidir. Yukarıdaki tablodan elde edilen verilere göre, meslek içi mesleki etik eğitimi gereksinimi konusunda Bölüm mezunu olan ve olmayanların %20,2'si (19 kişi) tereddüt yaşamaktadır. Bu tutum, böyle bir eğitimde fikirlerini açık bir şekilde ifade edemeyeceklerini düşünmelerinden ya da verilecek olan eğitime karşı ön yargılı yaklaşımlarından kaynaklanabilir. Bölüm mezunu olanların %3,7'si (1 kişi), meslek etiği eğitimi ihtiyacı konusunda çekimser davranarak “fikrim yok” yanıtını vermiştir. Mesleği bilen ve mesleki gerekliliklerin farkında olabilecek Bölüm mezunlarından %74,1'i (20 kişi) cevabının “katılıyorum” olması, meslek içi eğitime gereksinim duymasıyla görece öngörülebilir bir yaklaşımdır.

Mesleki Etik İlkeler Çalışma Verimliliğini Arttırır										
	Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Yönetici	16	84,2	0	0,0	0	0,0	3	15,8	19	100
Kütüphaneci	17	94,4	0	0,0	0	0,0	1	5,6	18	100
Memur	32	86,5	3	8,1	0	0,0	2	5,4	37	100
Bilgisayar İşletmeni	7	87,5	0	0,0	0	0,0	1	12,5	8	100
İşçi	5	71,4	1	14,3	0	0,0	1	14,3	7	100
Toplam	77	86,5	4	4,5	0	0,0	8	9,0	89	100

Tablo 8. Katılımcıların Mesleki Etik İlkelerin Çalışma Verimliliğine Etkisine İlişkin Görüşleri

Mesleki etik ilkelerin çalışma verimliliğine etkisi, katılımcıların kütüphanedeki çalışma statüleri üzerinden ele alınmıştır. Tablo 8'e göre halk kütüphanesi çalışanlarının %86,5'i (77 kişi) mesleki etik ilkelerinin çalışma verimliliğini arttıracaklarını ifade etmiştir. Bu tutum, etik ilkelerin mesleki verimlilik noktasında gerekli ve önemli görülmesini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Kurum içi statü durumuna bakıldığında, çalışanların hiçbirinin etik ilkelerin çalışma verimliliğine olumlu etkisinin olmayacağı yönünde bir düşünce içinde olmadıkları görülmektedir. Konuya ilişkin farklı çalışma statülerine sahip olan kütüphane çalışanlarından önermeye “kararsızım” ve “fikrim yok” yanıtını verenlerin oranı toplamda %13,5'dir. Bu dağılım, tüm kütüphane çalışanlarının mesleki iş birliği ve dayanışmasının artması, mesleki motivasyonun sağlanması, verilecek hizmetin daha özenli ve dikkatli sunulması ve mesleki hata payının azaltılması hususunda mesleki etik ilkelerin kurum içinde uygulanabilir olmasını istediklerini göstermektedir şeklinde yorumlanabilir.

Kütüphane Çalışanı Olarak Bir Kişisel Mesleki Etik Standardım Var									
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam		
	S	%	S	%	S	%	S	%	
1 yıldan az	1	100	0	0,0	0	0,0	1	100	
1-5	10	76,9	1	7,7	2	15,4	13	100	
6-10	13	76,5	1	5,9	3	17,6	17	100	
11-20	16	76,2	0	0,0	5	23,8	21	100	
21-25	10	55,6	0	0,0	8	44,4	18	100	
26 ve üzeri	13	68,4	1	5,3	5	26,3	19	100	
Toplam	63	70,8	3	3,4	23	25,8	89	100	

Tablo 9. Katılımcıların Mesleki Etik Konusundaki Kişisel Tutumları

Tüm sektörlerde olduğu gibi, kütüphane dünyasının çalışanları da zaman içinde kendi mesleki etik standartlarını oluşturabilmektedirler. Bu tutumun gelişmesinde belirleyici olan asıl unsur ise mesleki deneyimdir. Çalışmada bu nedenle kişisel mesleki etik standartlara ilişkin önermeye verilen yanıtlar katılımcıların çalışma süreleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Tablo 9'a göre, katılımcıların %70,8'i (63 kişi) kişisel mesleki etik standardının var olduğunu belirtmiştir. Kişisel etik, bireyin bulunduğu toplum içerisindeki duruşunu belirler ve göstermiş olduğu davranışların neticesinde kendilerince ahlaki karar vermelerine yardımcı olur. Tabloda yer alan sonuçlar neticesinde yeni nesil kütüphane çalışanlarının kişisel mesleki etik standardının olduğunu, son dönemde etik konusunda artan duyarlılığın ve eğitim sürecinde etik ve mesleki etik ile ilgili derslerin tablonun oluşumunda etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kütüphanecilik Mesleki Tatmin Açısından Beklentilerimi Karşılıyor										
	Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Bölüm Mezun Olan	13	48,1	0	0,0	3	11,1	11	40,8	27	100
Bölüm Mezun Olmayan	21	33,9	1	1,6	11	17,7	29	46,8	62	100
Toplam	34	38,2	1	1,1	14	15,7	40	44,9	89	100

Tablo 10. Katılımcıların Mesleki Tatmin Durumları

Tablo 10'a göre halk kütüphanelerinde hizmet veren kütüphane çalışanları içerisinde Bölüm mezunu olanların %48,1'i (13 kişi) mesleğimizin iş doyumunu açısından beklentilerini karşıladığı ifade etmiştir. Bunun aksine, Bölüm mezunu olmayanlar ise önermeye %46,8 (29 kişi) ile “kararsızım” yanıtı vermiştir. Kütüphanecilik mesleğinin yeterince ilgi ve becerilerine yönelik olmadığını düşünmeleri, buldukları pozisyondan memnun olmamaları ve/veya verilen görev ve sorumlulukların tam olarak kendilerini tatmin etmemesi gibi durum alan mezunu olmayan kütüphane çalışanlarının yanıtının arka planını oluşturmaktadır. Bu noktada asıl dikkat çekici olan, kütüphane çalışanlarının büyük bir çoğunluğunun (%44,9) “kararsızım” yanıtı vererek kişisel mesleki iş doyumunu konusunda emin olmadıklarını ifade etmeleridir. Bu durumda halk kütüphanesi çalışanları için mesleğin yeteri kadar beklentileri karşılamadığı söylenebilir. Beklentilerin karşılanmasının etik duyarlılığın gelişmesi üzerinde doğrudan katkısının olduğu dikkate alındığında, söz konusu tablo araştırmanın evreni ve mesleki etik bağlamında düşündürücü olarak yorumlanabilir.

Kütüphanede Üzerime Düşen Görevleri Eksiksiz Yerine Getiririm								
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Kısmen		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Yönetici	14	73,7	0	0,0	5	26,3	19	100
Kütüphaneci	16	88,9	0	0,0	2	11,1	18	100
Memur	33	89,2	0	0,0	4	10,8	37	100
Bilgisayar İşletmeni	8	100	0	0,0	0	0,0	8	100
İşçi	6	85,7	0	0,0	1	14,3	7	100
Toplam	77	86,5	0	0,0	12	13,5	89	100

Tablo 11. Katılımcıların Görev Bilinci Durumları

Tablo 11'e göre halk kütüphanesi çalışanlarının büyük bir çoğunluğu (%86,5), kurum içinde kendilerine verilen sorumluluklar neticesinde görevlerini eksiksiz yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ancak azımsanamayacak ölçüde olan bir katılımcı grubu da (%13,5) soru karşısında “kısmen” yanıtı vererek görev tanımlarına göre sorumluluklarını yerine getirme konusunda eksik yanların olduğunu ima etmişlerdir. Bu tablonun başka bir açıklaması da işe ve üstlenilen sorumluluklara bağlı gerekçeler mesleğin tam manası ile icrasında zaman zaman engellere neden olabilmektedir. Buna göre, mesleki etik değerler çerçevesinde görev ve sorumlulukların biraz daha açık, anlaşılır ve kütüphane çalışanlarının da istekleri göz önüne alınarak ortaya konulması ortak kazanımların yeterliliğini iyi yönde değiştirecektir. Kurumdaki pozisyonları dikkate alındığında, ankete katılanların soruya verdikleri yanıtların dağılımında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

**Mesleki Gelişim Açısından Mesleki Etkinliklere Katılım ve
Bunu Bir Gereklilik Olarak Görürüm**

	Katılıyorum		Katılmıyorum		Kısmen		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Bölüm Mezunu Olan	12	44,4	1	3,7	14	51,9	27	100
Bölüm Mezunu Olmayan	15	24,2	12	19,3	35	56,5	62	100
Toplam	27	30,3	13	14,6	49	55,1	89	100

Tablo 12. Katılımcıların Mesleki Etkinlikleri Gerekli Görme ve Takip Etme Düzeyleri

Tablo 12’de yer alan verilere bakıldığında, ankete katılan kütüphane çalışanlarının %55’inin (49 kişi) alana yönelik sempozyum, kongre gibi toplantı ve bilimsel etkinliklere katıldıkları, ancak bu katılımın düzenli olmadığı görülmektedir. İlgili dağılımda Bölüm mezunu olanlar ile olmayanların grubu temsili açısından anlamsal derin bir farklılık (%51,9 ve %56,5) yoktur. Bu tablo, kütüphanecilik mesleğinin etik ilkelerinde de işaret edilen “mesleki gelişmeleri yakından takip etme” noktasında ciddi tereddüt ve sorguları da beraberinde getirmektedir. Tüm anket katılımcıları arasında söz konusu etkinliklere düzenli katılım oranının %30,3 (27 kişi) düzeyinde kalması, mesleğe yönelik gelişmeleri güncel takip olarak etme noktasında ortaya konan kuşkuyla derinleştirmektedir. Kütüphane çalışanlarının Bölüm mezunu olma-olmama durumları dikkate alınarak bir analiz yapıldığında ise; Bölüm mezunu olanların meslekle ilgili toplantı ve bilimsel etkinlikleri takip konusunda en azından söylem açısından daha duyarlı oldukları görülmektedir. Bu türden etkinliklere hiç katılmayan Bölüm mezunu çalışan sayısının yalnız 1 (%3,7) olması da bu yargıyı doğrulayan en önemli göstergedir.

**Mesleki Etik İlkeler Kurum İçerisinde Saygı ve
Hoşgörüyü Pekiştirici Bir Unsurdur**

	N	%
Katılıyorum	70	78,7
Fikrim Yok	2	2,2
Kısmen	17	19,1
Toplam	89	100

Tablo 13. Katılımcıların Mesleki Etik İlkeler ve Saygınlık Arasında İlişki Kurma Durumları

Tablo 13’te, gösterilen yanıtlara göre, ankete katılan kütüphane çalışanlarının %78,6’sı (70 kişi) mesleki etik ilkelerin kurum içerisinde saygı ve hoşgörüyü pekiştirdiğini ifade etmiştir. Bu tutum, etik ilkelerin kurum içi iletişimin artması ile problem çözme yetisinde mesleki iş birliğinin önemini, güvenilirlik algısını ve bireysel/kurumsal imajı geliştiren bir araç olarak kabul edildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ancak ankete katılan kütüphane çalışanlarının %19,1’i (17 kişi) “kısmen” cevabını vererek, mesleki etik ilkelerin kurum içerisinde saygı ve hoşgörüyü pekiştirmesi konusunda yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum mesleki etik ilkelerin herkes için yeteri kadar anlaşılır olmadığı, aynı anlama

gelmediği ve mesleki etik ilkelerin yaptırım açısından daha net ifadelerle revize edilmesi gerektiği düşüncesini akla getirmektedir.

5.3. Halk Kütüphanesi Çalışanlarının Kütüphanecilik Etik İlkelerine İlişkin Tutumları

Çalışmanın bu kısmında ankete katılan halk kütüphanesi çalışanlarına TKD tarafından hazırlanan Mesleki Etik İlkelerinde yer alan maddeler göz önüne alınarak bazı sorular yöneltilmiş ve yanıtlara bağlı değerlendirmeler yapılmıştır.

Düşünce Özgürlüğü Bilincinin Geliştirilmesinin Görev ve Sorumluluklarım Arasında Olduğunu Düşünüyorum				
	N	Bölüm Mezunu Olan	Bölüm Mezunu Olmayan	%
Katılıyorum	69	85,2	74,2	77,5
Fikrim Yok	1	0	1,6	1,1
Katılmıyorum	8	3,7	11,3	9,0
Kısmen	11	11,1	12,9	12,4
Toplam	89	100	100	100

Tablo 14. Katılımcıların Düşünce Özgürlüğü Kavramına İlişkin Yaklaşımları

Halk kütüphanesi çalışanlarının Tablo 14’te gösterilen yanıtlarına göre, katılımcıların %77,5’i (69 kişi) düşünce özgürlüğünün geliştirilmesinde kendilerini sorumlu olarak görmektedir. TKD tarafından hazırlanan Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi’ne göre de kütüphane çalışanları, her türlü bilgiyi kullanıcılarına eşit ve özgür bir şekilde sunmalı ve düşünce özgürlüğüne karşı yapılacak her türlü sansüre karşı çıkmalıdır. Ankete katılan ve bu sorumluluğu görevlerinin arasında görmeyerek ya da çekimser davranarak soruya “kısmen” (%12,4) ve “katılmıyorum” (%9) yanıtını veren kütüphane çalışanlarına çağdaş gelişmenin ve ilerlemenin ancak kütüphaneler ve buna hizmet edenlerin neticesinde ulaşılacağı hususunu hatırlatmakta fayda olacaktır. Soruya verilen yanıtlara ilişkin formasyona bağlı yaklaşım farklılıklarına bakıldığında; Bölüm mezunu olan anket katılımcılarının %85,2’si (23 kişi) düşünce özgürlüğü bilincinin geliştirilmesi konusunda kendini doğrudan sorumlu görürken, bu oran BBY Bölümü mezunu olmayan çalışanlarda %74,2’dir (46 kişi). Bu noktada alan mezunu olma-olmama açısından anlamsal bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

Siyasi, Dini ya da İdeolojik Görüşlerime Karşı Olsa da Bu Kaynakların Kütüphane Dermesinde Olmasını İsterim		
	N	%
Katılıyorum	69	77,5
Fikrim Yok	3	3,4
Katılmıyorum	5	5,6
Kısmen	12	13,5
Toplam	89	100

Tablo 15. Katılımcıların Farklılıklara Saygı Gösterme Düzeyleri

Tablo 15'e göre, ankete katılanların büyük bir kısmı (%77,5), siyasi, dini ya da ideolojik görüşlerine karşı olsa bile, bu türden kaynakların kütüphane dermesinde bulunabileceğini/bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Söz konusu kaynakların kütüphane dermesinde bulunmasını "katılmıyorum" yanıtı ile istemediğini belirten ya da bu konuda çekimser davranarak "kısmen" yanıtı veren 17 (%19,1) kütüphane çalışanının koleksiyonun önyargılardan uzak gelişmesi ve her türlü bilginin sunulmasının mesleki etik ilkelerle ilişkisi konusundaki farkındalık ve gerekli görme düzeylerinin görece düşük olduğu söylenebilir. Oysa "her kitabın bir okuru, her okurun da bir kitabı vardır" felsefesinde de ifade edildiği gibi, kütüphane koleksiyonunun oluşturulması ve kullanılmasında önyargılardan uzak, özverili ve gerçekçi bir tutumun sergilenmesi, kütüphane çalışanlarının öncelikli sorumluluklarıdır.

Kütüphanede Telif Haklarına Aykırı Bir Davranış Olduğunu Düşünüyorum		
	N	%
Katılıyorum	2	2,2
Fikrim Yok	4	4,5
Katılmıyorum	70	78,7
Kısmen	13	14,6
Toplam	89	100

Tablo 16. Katılımcıların Kütüphanelerindeki Telif Hakkı İhlallerine İlişkin Düşünceleri

Tablo 16'ya göre, kütüphane çalışanlarının büyük bir kısmının (%78,7), telif hakkı konusunda bilinçli oldukları görülmektedir. Bu durum, kütüphane koleksiyonunda yer alan kaynakların orijinal olması ve fotokopi yoluyla çoğaltılmaması gibi telif hakları kapsamında yer alan hususlarda özenli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak ankete katılan kütüphane çalışanlarının %14,6' (13 kişi)'sı vermiş olduğu "kısmen" cevabıyla, kütüphane dermesinde telif haklarına aykırı olabilecek olası bir davranışın gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Bu yargıyı "katılıyorum" görüşü ile kesin olarak destekleyen 2 kişi (%2,2) ise, kütüphane hizmetlerinde telif haklarına aykırı bir davranış sergilendiğini belirtmiştir. Bu durum, kütüphane çalışanlarının bilinçli ya da bilinçsiz olarak telif haklarını ihlal edebilecek birtakım davranışlarda bulunabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Buna göre, kütüphane çalışanlarının telif hakkı esasları ile çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre bilinçlendirilerek daha özverili ve sınırlamalar çerçevesinde hareket etmelerine olanak sağlayacak kolaylaştırıcılara gereksinim vardır. Şüphesiz bunların en başında da mesleki etik ilkeler yer almaktadır.

Kütüphanede Mesleki İş Birliği ve Dayanışmaya Yeterince Özen Gösterildiğini Düşünüyorum		
	N	%
Katılıyorum	45	50,6
Katılmıyorum	9	10,1
Kısmen	35	39,3
Toplam	89	100

Tablo 17. Katılımcıların Kütüphanelerindeki İşbirliği Becerisine İlişkin Düşünceleri

Tablo 17'ye göre, ankete katılanların %50,6'sı (45 kişi), kütüphane hizmetlerinin etkin sunulmasında çalışma arkadaşları ile mesleki iş birliği ve dayanışma içerisinde hareket etmeye çaba gösterdiğini ve bunun gerekli olduğunu beyan etmiştir. Kütüphane çalışanlarının %10,1'i (9 kişi) kurum içerisinde işlem ve hizmetlerin yürütülmesinde hiçbir şekilde mesleki iş birliği ile hareket edilmediğini dile

getirmiştir. Mesleki iş birliği ve dayanışma konusunda yer yer tereddüt yaşayarak “kısmen” yanıtını verenlerin oranı ise %39,3’dür. Diğer kütüphane türlerine göre daha geniş bir kullanıcı yelpazesine hitap eden halk kütüphanelerinin hizmetlerinin sunulmasında ve duyurulmasında mesleki iş birliği ve dayanışma çok daha öncelikli bir hedef olmalıdır. Bu konunun önemi ve gerekliliğine ilişkin farkındalığın geliştirilmesine rehberlik edebilecek araçlardan biri de şüphesiz mesleğin etik ilkeleridir.

Kütüphanede Kullanıcılar Arasında Öncelik Yaratılmaksızın Eşit Hizmet Sunuluyor		
	N	%
Evet	72	80,9
Hayır	2	2,2
Kısmen	15	16,9
Toplam	89	100

Tablo 18. Katılımcıların Kütüphanelerinde Eşitlik İlkesinin Gözetilmesine İlişkin Yaklaşımları

Tablo 18’de yer alan verilere göre, ankete katılan kütüphane çalışanlarının %80,9’u (72 kişi) halk kütüphanesi hizmetlerini sunarken hiç kimse arasında ayırım yapılmaksızın eşit hizmet sağlandığını belirtmiştir. Kütüphane işlem ve hizmetlerinin sunulmasında öncelik yaratılmadan eşit hizmet sunulma durumuna karşı %16,9’u (15 kişi) “kısmen” yanıtını vermiştir. Tüm anket katılımcılarının %2,2’si (2 kişi) kesin olarak kullanıcılar arasında eşit hizmet sunulmadığını belirtmiştir. Bu durum, kütüphane çalışanları için aile bireyleri, tanış kimseler ya da pozitif ilişkilerin sağlandığı bireylere karşı hizmetlerin sunulmasında çalıştıkları kurumda ayrıcalık gösterdiklerini ifade edilebilir.

Kütüphanede Kullanıcıların Bilgi Taleplerinin Gizliliği Konusunda Yeterli Özen ve Saygı Gösteriliyor		
	N	%
Evet	66	74,2
Hayır	2	2,2
Kısmen	21	23,6
Toplam	89	100

Tablo 19. Katılımcıların Kütüphanelerinde Özel Hayatın Gizliliği İlkesinin Gözetilmesine İlişkin Yaklaşımları

Tablo 19’a göre, ankete katılan kütüphane çalışanlarının %74,2’si (66 kişi) kütüphane işlem ve hizmetlerini sunarken kullanıcıların bilgi taleplerinin gizliliği konusuna dikkat edildiğini ifade etmiştir. Bu durum kullanıcıların kütüphaneye ve kütüphane çalışanlarına olan mesleki saygınlığın gelişmesinde önem arz etmektedir. Ayrıca kütüphaneye karşı geliştirdiği güven duygusu ile tekrar bilgiye ihtiyaç duyduğunda ise hiç düşünmeden kütüphaneye gelmek isteyecektir. Ancak kullanıcı gizliliği hususunda yeteri kadar dikkat edilmediği fikrini beyan eden 21 kişi (%23,6) dikkate alındığında, kütüphanelerin kullanıcıların araştırma sorularının, elde ettikleri kaynakların hatta kişisel bilgilerinin bir başkası ile paylaşılması hususunda gerekli özveriye sağlayamadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. İstenen ve sağlanan bilginin gizliliği, kullanıcıların özel yaşamına saygı konusunda ilkelere bağlı kalmak ve ona göre davranmak önem arz etmektedir.

Kütüphanede Kitapların Neden Gösterilmeksizin Ödünç Verilmediği Bir Durumla Hiç Karşılaşmadım		
	N	%
Evet	6	6,7
Fikrim yok	1	1,1
Hayır	76	85,5
Kısmen	6	6,7
Toplam	89	100

Tablo 20. Katılımcıların Kütüphanelerinde Sansür Uygulanmasına İlişkin Yaklaşımları

Tablo 20'ye göre kütüphane çalışanlarının %85,4'ü kitapların neden gösterilmeksizin ödünç verilmediği bir durumla daha önce karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. Büyük çoğunluğu oluşturan bu grubun vermiş olduğunu yanıtı göre, bilgiye erişim konusunda kütüphane çalışanlarının kullanıcıların ihtiyaçlarına her koşulda olumlu ve kişisel sansürlerine kapılmadan cevap verdikleri söylenebilir. Ancak kütüphane çalışanlarından 6'şar kişi ile eşit oranda "evet" ve "kısmen" yanıtı veren ve toplamda %13,4 temsil oranına ulaşan grup, neden gösterilmeksizin kütüphanede mevcut olduğu halde kitabın ödünç verilmediği zamanların var olduğunu söylemiştir. Bu durumda kimi zaman kütüphanede bulunan kitabın teknik işlemlerinin zamanında tamamlanması hususunda yeteri özenin gösterilmemesi ve/veya bir başka kullanıcı için kitabın ayrılması gibi nedenlerin yaşanabildiği yargısında bulunmak yanlış olmayacaktır.

Bununla ilişkili olarak katılımcılara teknik işlemlerde gösterilmesi gereken özene ilişkin de önerme sunulmuştur. Kütüphane çalışanlarının %66,3'ü (59 kişi), kurumlarında kitapların kataloglaması ve sınıflanmasında yanlış konu numarası vermek, teknik işlemleri gerekli özenle ve zamanında yapmamak gibi davranışların yer almadığı ifade etmiştir. Bu önermeye "kısmen" yanıtı veren 22 kişi (%24,7), dolaylı olarak teknik işlemler hususunda gerekli özenin gösterilmediği zamanların olduğunu ifade etmiştir. Yanlış yer numarası vermek ya da görev ve sorumluluğuna ait bir işi zamanında yapmamak bilgiye erişimde sansür uygulamanın bir diğer yoludur. Oysaki kütüphane işlem hizmetlerinin doğru bilgi ile zamanında yapılması mesleki saygınlığı arttıracığı gibi kullanıcının kütüphaneye olan bakış açısının da olumlu yönde seyretmesine neden olacaktır.

Bu soruya ilişkin verilen yanıtlarda dikkati çeken diğer bir ayrıntı da katılımcılarının %4,5'inin konu hakkında bir fikrinin olmamasıdır. Eleştirel bir bakış açısı bu tutumu, "insanlar daha yaptıkları işin ne olduğunu farkında değiller" saptamasına vardırabilir. Böylesi bir tespit ise kamu yararına çalışan, kâr amacı gütmeyen, toplumsal kültür kurumu olan halk kütüphanelerinin vizyonu içinde kabul edilebilir bir durum değildir.

6. Sonuç, Değerlendirme ve Öneriler

Çalışmanın genel hipotezi olan; "son dönemde yaşanan kısmi literatür çeşitliliği ve söylem zenginliğine karşın, kütüphanecilik mesleğinin profesyonelleri henüz mesleki etik ilkelerin iş akış süreçlerindeki kolaylaştırıcı yanını yeterince içselleştirebilmiş değillerdir. Bu nedenle mesleki etik ilkeler konusunda söylemde ortaya konan önemseme tutumu eyleme taşınmamakta, bu da mesleki etik ikilemlerin kütüphanecilik mesleğinin önemli sorunlarından biri olarak varlığını sürdürmesine neden olmaktadır" yargısı, araştırma kapsamında hazırlanan anketin asıl referansıdır. Bu bağlamda ankete verilen yanıtlar ışığında, İzmir halk kütüphanesi çalışanlarının etik, mesleki etik ve etik bağlamda mesleğe karşı tutumlarının analizi üzerinden elde edilen sonuçlar aşağıda listelenmiştir;

- Araştırmaya katılan 89 kütüphane çalışanının %47,2'si (42 kişi) kadın ve %52,8'i (47 kişi) erkektir. Kütüphane çalışanlarının %79,8'i orta yaş olarak kabul edilen 35 ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Bu durum, kütüphane çalışanları arasında mesleki tecrübeye sahip kişilerin fazla olduğu kanısını ortaya koymaktadır.

- Kütüphane çalışanlarının %30,7'si (27 kişi), BBY Bölümü mezunudur. Bölüm mezunu olanlardan 18'i kütüphaneci unvanı ile çalışırken geri kalan 9 kişi yönetici pozisyonunda (müdür, müdür yardımcısı, şef vb.) görev almaktadır.
- İzmir halk kütüphanelerinde çalışan ve farklı statülerde görev alan kütüphane personelinin eğitim düzeylerine ilişkin genel dağılım ise şu şekildedir; 1 (%1,1) ilkokul, 16 (%18,0) lise, 9 (%10,1) ön lisans, 60 (%64,7) lisans ve 3 (%3,4) yüksek lisans mezunu.
- Halk Kütüphanesi çalışanlarına meslek etiği bilgilerini ölçmek amacıyla “meslek etiği ile ilgili daha önce eğitim aldınız mı?” sorusu yöneltilmiş ve verilen cevaplar neticesinde, BBY Bölümü mezunu olanlar ve olmayanlar arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Tablo 4'te yer alan verilere bakıldığında bölüm mezunu olanların %63'ü (17 kişi) mesleki etik eğitimi aldıklarını beyan ederken, bölüm mezunu olmayan kütüphane çalışanlarının %56,5'i (35 kişi) meslek etiği ile ilgili bir eğitim almadıklarını ifade etmiştir. Yanıt verenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde daha önce mesleki etik ile alakalı eğitim almadıklarını ifade eden en yüksek cevap oranına sahip olan %44,9'u (40 kişi) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Bunun en büyük nedeni, bölüm mezunu olmayan kütüphane çalışanlarının oranının yüksek olmasıdır. Halk kütüphanesi çalışanlarının “meslek içi eğitim kapsamında mesleki etik ile ilgili bir eğitime gereksinim duyuyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 7'de gösterilmiştir. Burada yer alan verilere göre, bölüm mezunu olan ve olmayanların büyük bir çoğunluğu (%68,5) böyle bir eğitime ihtiyaç duyduklarını belirterek, çalışmanın “kütüphaneciler mesleki etik ile ilgili daha önce eğitim almamışlardır ve/veya yeterli eğitimi almamışlardır” alt hipotezini doğrulamaktadır.
- Meslek etiğinin yaptırımları, meslek çalışanlarına yönelik iş disiplinin sağlanması ve kullanıcı/müşteri ilişkilerinin düzenlenmesinde tüm paydaşlar için en önemli kolaylık unsurlarından biridir. Meslek etiği ilkelerinin kütüphane çalışanlarının iş performansına yansımaları ölçmek amacıyla “Mesleki etik ilkeler çalışma verimliliğini artırır” önermesine ait verilen yanıtlar Tablo 8'de gösterilmiştir. Tablo 8'e göre halk kütüphanesi çalışanlarının %86,5'i (77 kişi) mesleki etik ilkelerinin çalışma verimliliğini arttıracaklarını ifade etmiştir. Bu tutum, etik ilkelerin mesleki verimlilik noktasında gerekli ve önemli görülmesini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Ayrıca mesleki etik ilkelerin kurum içinde uygulanabilir olmasını istediklerini sonucuna ulaşılmaktadır.
- Halk kütüphanesi çalışanlarının mesleki değer bilinci ile kütüphane işlem ve hizmetlerini sürdürebilme durumlarını ölçmek amacıyla “Kütüphanecilik mesleğinin temel değerleri ile ilgili yeterli bilgiye sahibim” önermesine verilen cevaplar neticesinde BBY Bölümü mezunu olanlar ve olmayanlar arasında karşılaştırma yapılmıştır. Tablo 5'te yer alan verilere bakıldığında, Bölüm mezunu olanların bu bilince hiçbir şekilde sahip olmadan meslekle ilgili değer yargıları konusunda “katılmıyorum” yanıtını veren hiç kimsenin olmaması, en azından değer bilinci açısından daha duyarlı olduklarını göstermektedir. Bu türden mesleki değer bilincine hiç katılmayan bölüm mezunu olmayan çalışan sayısının %8,1 (5 kişi) olması, iki grup arasındaki en önemli tutum farklılığı olarak ön plana çıkmaktadır. Verilen cevaplar neticesinde katılımcıların önemli bir temsil grubunun (%48,3) mesleki değerler konusunda bilinçli bir yaklaşım sergilemedikleri görülmektedir. Mesleki değerlerin bilincine sahip olamama durumuna ilişkin olarak mesleki etik ilkelerin uygulanabilirlik durumu değerlendirildiğinde ise halk kütüphanesi çalışanlarının “Kütüphanecilik mesleğinin etik ilkelerini uygulanabilir buluyorum” önermesi yöneltilmiştir. Bölüm mezunu olanlar ile olmayanlar arasında verilen cevaplar neticesinde; kararsız, olumsuz ve kuşkulu bakış toplamının katılımcılar arasında %48,1'lik bir temsil oranına ulaşmış olması, mesleki etik ve uygulanabilirliği açısından aynı ölçüde endişe verici bir sonuç ortaya koymuştur. Tablo 6'dan elde edilen verilere göre, mesleki etik ile ilgili daha önce eğitim almamış ve/veya BBY Bölümü mezunu olmayan kütüphane çalışanlarının bu hususta farkındalık eksikliği yaşadığını ifade edebiliriz. Buna göre çalışmanın “Halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler mesleki değerler konusunda yeterli bilince sahip olmadıkları için mesleki etik ilkeler yeterince uygulanabilir değildir” alt hipotezini doğrulamaktadır.
- Ankete katılan halk kütüphanesi çalışanlarının büyük bir kısmının kütüphanecilik formasyonuna sahip olmaması ve bu alanda hizmet verdikleri tecrübeleri ile mesleğe karşı olan tutumlarının şekillenmesi durumu göz önüne alınarak, çalışanların “Kütüphane çalışanı olarak bir kişisel mesleki

etik standardım var” önermesine yönelik verilen cevaplar Tablo 9’da detaylandırılmıştır. Katılımcıların %70,8’i (63 kişi) kişisel mesleki etik standardının var olduğu belirtmiştir. Kişisel etik standartlarının oluşturulmasında son dönemde çoğalan bölüm formasyonuna sahip kişilerin meslekte yer almaya başlaması ve eğitim sürelerince mesleki etik alanına yer verilen derslerin çoğalmasının sonucu olduğu söylenebilir.

- Bilinçli ya da bilinçsiz sansür ile bazı hukuki gereklilikler, kullanıcıların en doğal hakkı olan bilgiye erişim hakkının önündeki engellerden biri olabilmektedir. Bu tabloya yanlış ya da özensiz teknik işlemlerle düzenlenen bilginin erişim sorunu da eklenebilir. Halk kütüphanesi çalışanlarına kullanıcıların bilgiye erişim haklarının gözetilip gözetilmediğine dair anket üzerinden birtakım soru ve önermeler yöneltilmiştir. Bunlardan biri olan “Düşünce özgürlüğü bilincinin geliştirilmesinin görev ve sorumlulukların arasında olduğunu düşünüyorum” önermesine karşılık verilen cevaplar Tablo 14’e gösterilmiştir. Bu tabloya bakıldığında, kütüphane çalışanlarının konuyu mesleki sorumlulukları arasında görmeyerek ya da çekimser davranarak “kısmen” yanıtı verenlerin oranı %12,4 (11 kişi) ve “katılmıyorum” yanıtı verenlerin oranı ise %9,0 (8 kişi)’dur. Bilgiye erişim hususunda değerlendirilmek üzere yöneltilen “Siyasi, dini ya da ideolojik görüşlerime karşı olsa da bu kaynakların kütüphane dermesinde olmasını isterim” önermesine verilen yanıtların ayrıntıları da dikkat çekicidir. Tablo 15’e göre, söz konusu kaynakların kütüphane dermesinde bulunmasına “katılmıyorum” yanıtı ile istemediğini belirten ya da bu konuda çekimser davranarak “kısmen” yanıtı veren %19,1 (17 kişi)’dir. Bilgiye erişim özgürlüğü tanınmasında ve kullanıcılar arasında fırsat eşitliği yaratılması hususunda özen göstermesi beklenmektedir. Buna göre, halk kütüphanesi çalışanlarına yöneltilen “Kütüphanede kitapların neden göstermeksizin ödünç verilmediği bir durumla hiç karşılaşmadım” önermesine karşılık katılımcıların %13,4’ünün neden gösterilmeksizin ödünç verilmediği bir durumun söz konusu olduğunu söylemiştir. Benzer şekilde teknik işlemler üzerinde bilgiye erişim konusunda “Kütüphanede kitapların kataloglaması ve sınıflanmasında yanlış konu numarası vermek, teknik işlemleri gerekli özen ve zamanında yapmamak gibi davranışlar olduğunu düşünüyorum” önermesine “kısmen” yanıtı veren 22 kişi (%24,7), teknik işlemler hususunda yeteri kadar gerekli özenin gösterilmediğini ve bu türden bazı işlemlerin zamanında yapılmadığını söylemiştir. Sonuç olarak kütüphane çalışanının koleksiyonun önyargılardan uzak gelişmesi ve her türlü bilginin sunulmasının mesleki etik ilkelerle ilişkisi konusundaki farkındalık ve gerekli görme düzeylerinin görece düşük olduğu söylenebilir. Oysaki çağdaş gelişmenin ve ilerlemenin ancak kütüphaneler ve buna hizmet verenlerin neticesinde ulaşılabileceği hususunu hatırlatmakta fayda olacaktır. Buna göre çalışmanın alt hipotezini doğrulamaktadır.
- Halk kütüphanesi çalışanları, kullanıcılarına karşı herkese eşit ve kişisel gizlilik esasına dayalı hizmetlerini yürütme hususunda özverili davranmalıdır. Buna göre, halk kütüphanesi çalışanlarına ilk olarak “Kütüphanede kullanıcılar arasında öncelik yaratılmaksızın eşit hizmet sunuluyor” önermesine verilen cevaplar Tablo 18’de gösterilmiştir. Tablo 18’e göre, kütüphane işlem ve hizmetlerinin sunulmasında öncelik yaratılmadan eşit hizmet sunulma durumuna karşı %16,9’u (15 kişi) “kısmen” yanıtı vermiştir. Tüm anket katılımcılarının %2,2’si (2 kişi) kesin olarak kullanıcılar arasında eşit hizmet sunulmadığını belirtmiştir. Verilen yanıtlar doğrultusunda ikinci olarak “Kütüphanede kullanıcıların bilgi taleplerinin gizliliği konusunda yeterli özen ve saygı gösteriliyor” önermesine verilen cevaplar Tablo 19’da gösterilmiştir. Tablo 19’a göre, %23,6’sı (21 kişi), “kısmen” yanıtı vermiştir. Kullanıcıların araştırma sorularının, elde ettikleri kaynakların hatta kişisel bilgilerinin bir başkası ile paylaşılması hususunda gerekli özveriyi yeteri kadar sağlayamadıklarını ayrıca hizmetlerin sunulmasında çalıştıkları kurumda ayrıcalık gösterdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Buna göre çalışmanın alt hipotezi doğrulanmaktadır.
- Halk kütüphanesi çalışanları arasında formasyon farkı olanlar ile olmayanlar arasında mesleki farkındalıklarını ölçmek amacı ile “Mesleki gelişim açısından mesleki etkinliklere katılım ve bunu bir gereklilik olarak görürüm” önermesine yönelik verilen cevaplar Tablo 12’de serimlenmiştir. Yanıtlara göre, bölüm mezunu olanların meslekle ilgili toplantı ve bilimsel etkinlikleri takip konusunda en azından söylem açısından daha duyarlı oldukları görülmektedir. Bu türden etkinliklere hiç katılmayan Bölüm mezunu çalışan sayısının yalnız 1 (%3,7) olması da bu yargıyı

doğrulan en önemli göstergedir. Alınan yanıtlara bakıldığında çalışmanın alt hipotezi doğrulanmaktadır.

- Katılımcılara kütüphane çalışanlarının mesleki değerleri önemseme düzeylerinin mesleki iş doyumuna yansımaları ölçmek amacı ile “*Kütüphanecilik Mesleki Tatmin Açısından Beklentilerimi Karşılıyor*” önermesi yöneltilmiş ve verilen yanıtlar Tablo 10’da gösterilmiştir. Kütüphane çalışanlarının büyük bir çoğunluğu (%44,9’u) soruya “kararsızım” yanıtı vererek, aslında mesleki iş doyumunu-mesleki değerler ilişkisi konusunda fikir sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda halk kütüphanesi çalışanları için mesleğin yeteri kadar beklentileri karşılamadığını söyleyebiliriz. Beklentilerin karşılanmasının etik duyarlılığın gelişmesi üzerinde doğrudan katkısının olduğu dikkate alındığında, söz konusu tablo araştırmanın evreni ve mesleki etik bağlamında düşündürücü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.
- Mesleki iş birliği ve dayanışma, bir meslek kolunda çalışan bireylerin işlerini kolaylaştırmak, mesleki çıkarları korumak ve meslektaşlar arasındaki bağı ve iletişimi güçlendirmeye yarayan önemli bir olgudur. Bu amaçla halk kütüphanesi çalışanlarına “Kütüphanede mesleki iş birliği ve dayanışmaya yeterince özen gösterildiğini düşünüyorum” önermesine verilen cevaplar Tablo 17’de gösterilmiştir. İlgili önermeye “kısmen” yanıtını verenlerin oranı %39,3 (35 kişi) iken %10,1’i (9 kişi) kurum içerisinde işlem ve hizmetlerin yürütülmesinde hiçbir şekilde mesleki iş birliği ile hareket edilmediğini ifade etmişlerdir. Bu durum çalışmanın alt hipotezini doğrulamaktadır.
- Halk kütüphanesi çalışanlarının %78,6’sı (70 kişi) mesleki etik ilkelerin kurum içerisinde saygı ve hoşgörüyü pekiştirdiğini ifade etmiştir. Bu durum kurum içi iletişimin artması, problem çözme yetisinde mesleki iş birliğinin önemini, güvenilir olmayı ve sadece kurum içi değil toplum içinde de iyi bir imaja sahip olma hususunda önem arz etmektedir.

Çalışmada varılan sonuçlar doğrultusunda, halk kütüphanesi çalışanlarının meslek etiği algısı ve davranışları ile mesleki etik ilkeler konusunda söylemde ortaya konan önemseme tutumunun eyleme taşınmasıyla ilgili aşağıdaki maddeler öneri olarak geliştirilmiştir:

- Mesleğimize hizmet eden her kütüphane çalışanı, dernek, konsorsiyum gibi sivil toplum kuruluşlarının mesleki etik ilkelerin geliştirilmesi, günümüz teknolojik koşulları göz önüne alarak yeniden revize edilmesi hususunda aktif rol oynamalıdır. Daha geniş kitleye ulaşması adına güncel duyuru hizmetlerinde (sosyal medya, e-posta vb.) sıkça yer vermelidir.
- Kütüphanecilik formasyonuna sahip olsun ya da olmasın, halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler için mesleki etik ilkeler ile gerekliliğini hatırlatmak ve kurum içerisinde uygulanabilir olmasını sağlamak amacıyla eğitimler ya da bilgi verici toplantılar düzenlenmelidir.
- Kütüphane çalışanları mesleki etkinliklere (panel, sempozyum vb.) katılımları hususunda daha çok teşvik edilmelidir. Mesleki toplantılarda yakalanacak iş birliği ruhu ve motive edici örneklikler, uzun vadede mesleğin etik değerlerinin saygınlığı açısından en önemli kazanımlardan biri olacaktır. Bu konuda yöneticilerin daha özverili davranmaları beklenmektedir.
- Kütüphane çalışanlarının kişisel özellikleri ve yeteneklerini göz önüne alarak görev ve statülerinde düzenleme yapılmalıdır. Böylelikle mesleki iş doyumunun sağlanması açısından ve mesleki saygınlığın kazanılmasında etkin rol oynayacaktır. Her iki iyileşme hali mesleki etik ilkeler ile uygulanabilirliği üzerinde doğrudan olumlu etkiye sahiptir.
- Mesleki etik değerler çerçevesinde görev ve sorumlulukların biraz daha açık, anlaşılır ve kütüphane çalışanlarının da istekleri göz önüne alınarak ortaya konulması ortak kazanımların yeterliliğini iyi yönde değiştirecektir.
- Halk kütüphanesinde yönetici pozisyonunda bulunan kişiler, kütüphane çalışanlarını bilgi ve becerileri dâhilinde diğer kurum ve kuruluşlardaki kişilerle mesleki iş birliğini sağlayarak paylaşımlarını arttıracak etkinliklere katılma hususunda teşvik etmelidir.
- Toplumun geniş bir kısmına hitap eden halk kütüphanecileri, kullanıcıları tarafından kütüphanenin etkin kullanımını sağlamak ve güven duygusunun oluşmasında etkin rol oynamalıdır. Bunun için

kullanıcılarına ve meslektaşlarına karşı her daim dürüst olmalı ve içten davranışlar ile hizmet sunmalıdır.

- İş hayatında karşılaşılabilecek problemlere karşı mesleki etik bilinci ile davranışların şekillenmesine yönelik kurum içi etik kurallar düzenlenmeli ve belirli aralıklar ile hatırlatılmalıdır.
- Kütüphane çalışanlarının mesleki etik davranışlarını ölçmek ve kullanıcıların kütüphane işlem ve hizmetlerinin sunulmasındaki memnuniyet derecelerini ölçmek amacıyla anket çalışması/ yüz yüze görüşme gibi araştırma yöntemleri kullanılabilir.
- Kullanıcıların bilgiye erişimi konusunda Ranganathan'ın "Her okuyucunun bir kitabı ve her kitabın bir okuyucusu vardır" sözünden hareketle, daha özverili, sabırlı ve gerçekçi bir çaba ve özen gösterilmesi hem kütüphanenin hem de mesleğin saygınlığı açısından son derece önemlidir. Bu süreçte mutlaka mesleğin evrensel ilkeleri gözetilerek hareket edilmelidir.
- Telif hakkı konularına karşı kütüphane dermesinde bulunan yayınların özellikle halk kütüphanesi çalışanları tarafından ihlal edilmemesi için fikir ve sanat eserlerinin çoğaltılması kanununa göre bilinçlendirilerek daha özverili ve sınırlamalar çerçevesinde hareket etmelerinde yardımcı olmakta fayda olacaktır.
- Yönetici-çalışan ilişkisinin daha ılımlı yaklaşım sergilenerek ve mesleki dayanışmanın tüm çalışanlar için öneminin bilinçli olarak gösterilmesi gerekmektedir. Bu aşamada mesleki saygınlığın ve bağlılığın kazanılması için özellikle yöneticiler halk kütüphanesi çalışanlarına karşı eşit davranmalıdır.
- Son dönemlerde halk kütüphanesinde istihdam edilen çalışanların BBY mezunu kişiler olması ve her sene istatistiksel verilerle bunun düzenli olarak artış göstermesi mesleki etik ilkeler ve uygulanabilirliği açısından umut vericidir. Ancak bu tablonun gerçekliğe dönüşebilmesi için eğitim programlarında etik, mesleki etik ve kütüphanecilik etiği konularının daha çok yer alması, bu yöndeki içeriğin yalnız akademisyenler değil mesleğin tüm paydaşları tarafından önemsenmesi gerekir.

Bu çalışma, halk kütüphaneleri ve kütüphane çalışanları özelinde etik, mesleki etik ve kütüphanecilik etiği kavramlarının kurumsal saygınlık ve mesleki tatmin açısından ne denli önemli olduğuna dikkat çekebildiği ölçüde amacına ulaşmış olacaktır. Zira bu konuda kurumsal ve bireysel düzeyde varılacak en küçük farkındalık, doğrudan kurum ile bireyin hizmet yetenek ve yeterliliğine yansıtacaktır. Özellikle ülkemiz gibi kütüphanecilik alanında mesleki etik ilkelerin hukuki bağlayıcılığının olmadığı, otokontrolün sağlıklı yapılmadığı ortamlarda, mesleğe yönelik etik ilkelerin rehberliğini sürekli tazelemek çok daha önemlidir. Bu noktada gösterilecek özen, kullanıcılarımız da dâhil mesleğin tüm paydaşlarının kazanımı olacaktır.

Etik Standartlar ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma içerisinde kullanılan anket verileri için Çankırı Karatekin Üniversitesi 6 Kasım 2019 tarihli, 142 Toplantı ve Karar Numaralı Etik Kurul Değerlendirmesi alınmıştır.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarlar makale için eşit oranda katkıda bulduklarını beyan ederler.

Finansal Destek: Yoktur.

Kaynakça

- Akkaya, M. A. (2014). Bilgi Profesyonellerinin Gözünden Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkelerine Yönelik Bir Değerlendirme: İzmir Örneği. (Ed.). *1. Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu Etik: Kuram ve Uygulama* içinde (ss. 249-287). H. S. Keseroğlu, G. Demir, E. Bitri, A. Güneş (Yay. Haz.). İstanbul: Hiperlink.

- Alaca, E. ve Yılmaz, B. (2015). Halk Kütüphaneciliğinde Sansür ve Düşünce Özgürlüğü Konusunda Kullanıcı Algısı Üzerine Bir Araştırma. Erişim adresi: <http://acikerisim.ybu.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/352>
- Alpay, M. (1997). Bilgi Hizmetlerinde Ahlaki İlkeler. 33. *Kütüphane Haftası Bildirileri 31 Mart-6 Nisan 1997* içinde (ss. 134-139). B. Yılmaz (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- American Library Association (2008). *Code of Ethics*. Erişim adresi: <http://www.ala.org/tools/ethics>
- Atre, M. V. (2019). Library Professional Ethics in Modern Age. *Journal Current Science*, 20(6). Erişim adresi: <http://ijournal.scienceacad.com/index.php/Int/article/view/1090>
- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. (2.bs.). Ankara: PEGEM-A Yayıncılık.
- Budd, J. M. (2006). Toward a Practical and Normative Ethics for Librarianship. *The Library Quarterly*, 76(3), 251-269. <https://doi.org/10.1086/511140>
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education*. Londra: Routledge.
- Çelik A. ve Tonta Y. (1996). Düşünce Özgürlüğü, Bilgi Edinme Özgürlüğü ve Bilgi Hizmetleri. *Bilgi Edinme Özgürlüğü İçinde* (ss. 1-13). Y. Tonta ve A. Çelik (Ed). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Du Mont, Rosemary R. (1991). Ethics in Librarianship: A Management Model. *Library Trends*, 40(2): 201-215. Erişim adresi: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/7767/librarytrendsv40i2c_opt.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hauptman, R. (2010). *Ethics and Librarianship*. Nort Carolina: McFarland & Company.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (19. Bs.). Ankara: Nobel.
- Karataş, A. (1997). Uygulamacı Gözüyle Meslek Etiği ve Kütüphanecilik. 33. *Kütüphane Haftası Bildirileri 31 Mart-6 Nisan 1997* içinde (ss. 140-143). B. Yılmaz (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Keseroğlu, H. S. (1996). Hoşgörü, Düşünce Özgürlüğü ve Kütüphaneler. *Bilgi Edinme Özgürlüğü* içinde (ss. 14-21). Y. Tonta ve A. Çelik (Ed.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Kızılkıran, Z. (1988). Düşünce özgürlüğü ve kütüphanecilik. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(4), 159-165. Erişim adresi: <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1305/1298>
- Kızıllöz, T. (2014). Kütüphanecilerin Mesleki Etik ile İlgili Tutumlar. 1. *Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu Etik: Kuram ve Uygulama* içinde (ss. 314-324). H. S. Keseroğlu, G. Demir, E. Bitri, A. Güneş (Ed.). İstanbul: Hiperlink.
- Koehler, W.C. (2015). *Ethics and Values in Librarianship: a History*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Kshirsagar, P. (2016). Professional Ethics in Librarianship. *Knowledge Librarian*, 3(1), 16-28. Erişim adresi: <http://www.klibjlis.com/3.1.3.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *Meslek Etiği*. Erişim adresi: <http://etik.meb.gov.tr/bilgi.html>
- Örkmez, V. B. ve Şancı, S. (2003). Kütüphanelerde Etik Kurallar. [Bildiri]. *Adile Günden Anısına Armağan: ÜNAK'03 Bildiriler Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (ss. 293-306). A. Yıldızeli ve H. K. Bahşişoğlu (Ed.). Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*. V. Atayman ve G. Sezer (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rimland, E. (2007). Ranganathan's Relevant Rules. *Reference & User Services Quarterly*, 46(4), 24-26. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/20864742?seq=1>

- Sağlamtuç, T. (1991). Kütüphanecilik Açısından Düşünce Özgürlüğü ve Sansür. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(3), 93-99. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1239/1233>
- San, A. (1969). Sansür ve Kütüphaneler. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(4), 236-240. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1905/1879>
- Sefercioğlu, N. (1977). Kütüphanecilik Mesleğinin Yüzüncü Yılı. *Türk Kütüphanecilik Derneği Bülteni*, 26(1): 12-18. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1732/1714>
- Shachaf, P. (2005). A Global Perspective on Library Association Codes of Ethics. *Library & Information Science Research*, 27(4), 513-533.
- Subaşıoğlu, F. (1997). Kütüphanecilik Mesleğine Etiksel Bir Yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(2), 467-478.
- TKD (2019). *Mesleki Etik İlkeleri*. Erişim adresi: <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/mesleki-etik-ilkeleri/>
- Toplu, M. (2007). Kütüphaneciliğin Etik Sorunu ve Türkiye Yaklaşımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 186-217.
- Vaagan, R. W. (2012). *The Ethics of Librarianship: an International Survey*. Munchen: K.G. Saur
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2014). Bilgi ve belge Yönetimi Etiği ya da "İyi Kütüphaneci" Olmak. H. S. Keseroğlu, G. Demir, E. Bitri, A. Güneş (Ed.). *1. Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu Etik: Kuram ve Uygulama* (ss. 136-143). İstanbul: Hiperlink.
- Yılmaz, B. (2009). Bilgi ve Belge Yönetiminde (Kütüphanecilikte) Etik: Kuramsal Bir Yaklaşım. *Kamu Etiği Sempozyumu 25-26 Mayıs 2009, TODAİE/Ankara* içinde (ss. 395- 404). Ankara: TODAİE. Erişim adresi: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/11575/etiksempozyum.pdf?sequence=1>
- Yılmaz, M. (2007). *Etik ve Kütüphanecilik*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2012). Ahlak ve Meslek Ahlakına Eleştirel Bir Bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 762-768.